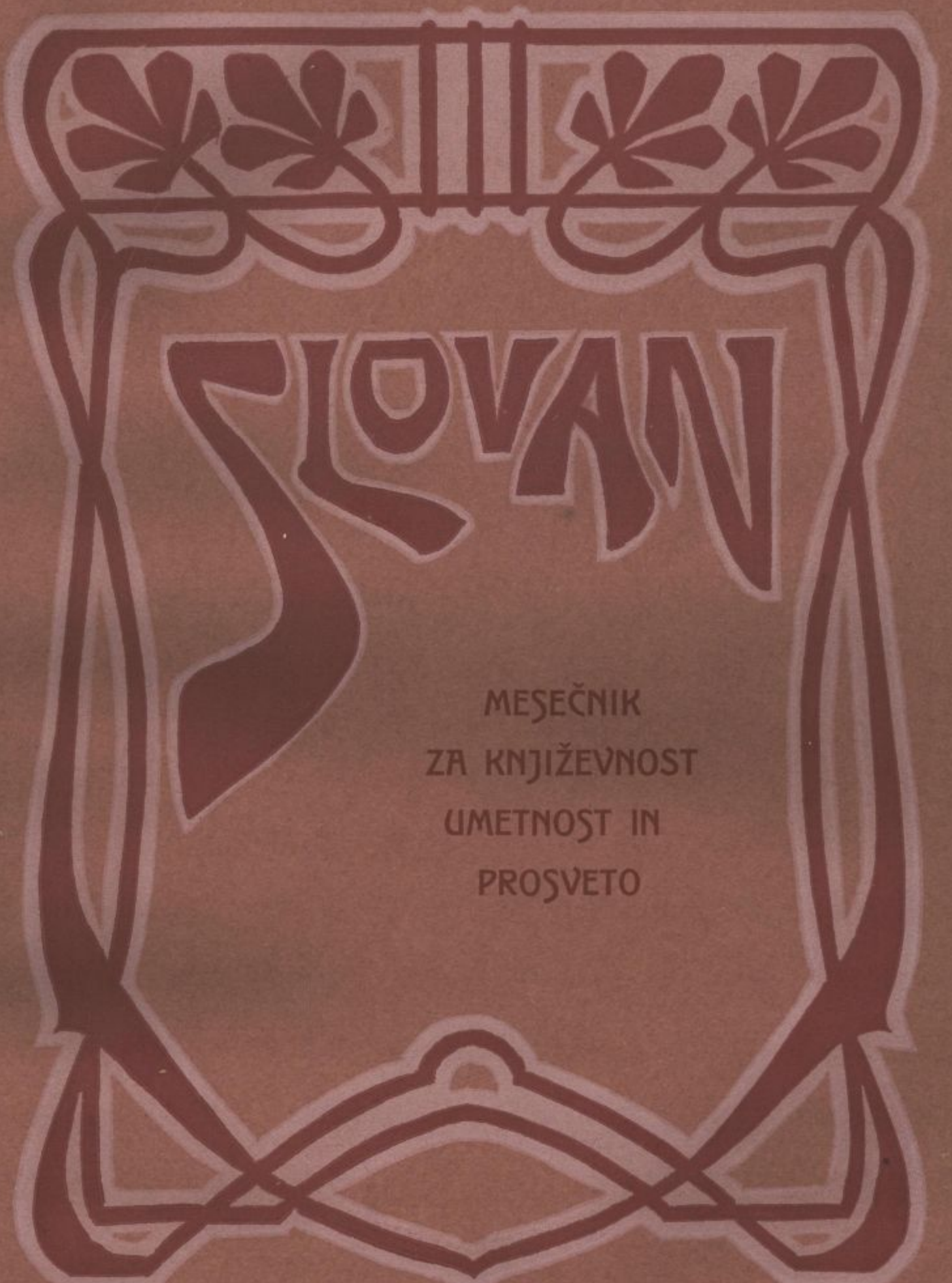

LETNIK IV. - 1906.

ZVEZEK 2.

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

VSEBINA.

Ivan Cankar: Ministrant Jocek	33	Listek	57
Pavel Golob: Sveta noč	39	Književnost:	
Cvetko Golar: Tiha in temna	39	Anton Aškerc: Mučeniki. — Anton Medved: Poezije. —	
Ivo Zoran: V božični noči	39	Govčkar Minka: Ruska moderna. — Ante Beg: Slovensko-	
Dr. Vinko pl. Šercl: Iz življenja starih		nemška meja na Štajerskem. — Ivan Baloh: Črtice. — Dra-	
Indov	40	gotin Jesenko (Doksov): Pesmi. — Bogumil Vošnjak: Na	
J. K. Podgorjanski: Milan in Mavricij	44	razsvitu. Ruske študije. — "Slovenska Matica". — "Slo-	
Ing. chem. Jakob Turk: Naš vsakdanji		venska Matica" in tehniški slovar. — Dijaške vaje. — "Društvo	
kruh	49	sv. Jeronima" v Zagrebu. — Savremenik. — Matica Srbska	
Ivan Lah: Iz časov romantike	51	dolnjelužiška. — Květy. — "Česki Slovník".	
Jernej pl. Andrejka: Črtice izza oku-		Gledališče in glasba:	
pacije Bósne	54	Slovenska drama. — Slovenska opera. — † Miloš	
Pavel Golob: Noč	56	Cvetič.	
		Umetnost:	
		Dve sliki Srečka Magoliča.	
		Naše slike:	
		Ivan Vavpotič: Cvetica in hrošč. (Umetn. priloga.) —	
		Rudolf Valdec: Zmaj Jovan Jovanović. (Umetn. priloga.) —	
		Révész: Ljubosumnica. — Robert Frangeš: Bogoslovje. —	
		Apoteoza Vuka Stefanovića Karadžića. — Ljudevit Kuba:	
		Pred srbsko koč. — Ljudevit Kuba: V bosenski vasi. —	
		Pavel Rembrandt: Poljski plemič. — Vjeruš Kovaljski: Ve-	
		sela vožnja. — Gornjigrad na Štajerskem. — Emanuel	
		Bozděch.	

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

fine bonbone,
pecivo itd.

IVAN VAVPOTIČ: CVETICA IN HROŠČ.

RÉVÉSZ: LJUBOSUMNICA.

MINISTRANT JOKEC.

Spisal Ivan Cankar.

I.

Jokcu je bilo enajst let; suh je bil in slaboten, njegov obraz je bil resen. Na licih, na ustnicah lahen sijaj mladosti; v velikih, globokih očeh dolgo življenje, skrbi in izkušenj polno, in miren up v prihodnost.

Mračilo se je; sedel je ob oknu in je držal v roki drobno knjižico. Iz mraka, od nizke postelje zadaj se je svetil bel obraz in iz obraza se je svetilo dvoje oči; tudi v njih je bilo dolgo življenje, skrbi in izkušenj polno; upa ni bilo v njih.

„Jokec!“

Ozrl se je k postelji.

„Ni treba, da bi hodil tja nocoj.“

Položil je knjigo na mizo in je vstal.

„Saj grem rad, Tinka. Kaj te je strah samo? Zaklenil bom vrata; očeta še dolgo ne bo domov.“

„Ni me strah; rada sem sama; lepe misli prihajajo . . . zvoné . . . pozdravljajo . . . kakor da bi svetile skozi okno, hodile po izbi z lahimi šolni . . .“

Jokec je stopil k postelji in je pogladil sestro po razpletenih laseh, po vročem, potnem čelu.

„Ni me strah . . . Ampak, Jokec, ko si sedel tam ob oknu in je bilo vse tiho v izbi, sem zaspala nenadoma, samo za trenotek, in čudne sanje so prišle takrat v moje srce . . . Ali se še spominjaš, ko sem šla zadnjikrat v gozd in ko

sem prinesla butaro, veliko butaro, tako da je še napol nisem mogla objeti?"

„Ne misliti na to, Tinka! Nič več misliti! Saj ne pojdeš nikoli več!“

„Takrat ga še nisem poznala — ali sem ga že poznala takrat, Jokec?“

„Ne še; nič mi nisi še takrat povedala.“

„Nisem ga še poznala. In vendar se mi je sanjalo, Jokec, da sem nosila butaro, veliko, težko butaro, in da sem mislila nanj in da mi je bilo sladko pri srcu . . . Grem . . . Pot je kamenita, dolga je, strmi so klanci . . . gozd tam . . . neskončni lazi, pusti . . . samota, in jaz sama v nji . . . Moje misli pa so vesele, hodijo lahko, kakor v židanih šolnih . . . gredo mu naproti in ga priključijo . . . Prej še samota, prej še gozd in lazi — zdaj lepa ravan, zelene senožeti, bela cesta. Grem . . . Nebo je svetlo, tako velika je zemlja, kakor je nisem videla še nikoli . . . Jaz sama v tej lepoti . . . in spoznam se in sram me je. Tako umazane so moje noge, vse žuljave in zakrvavele od dolge poti; in moja obleka je zakrpana, obnošena; in moj obraz je potan, in moji lasje so razkuštrani in jaz vsa sem uboga, nevredna, da bi me pogledalo veselo oko; in velika težka butara je na moji glavi . . .“

„Ne misli, Tinka! Ne misli več!“

„Grem . . . In tam mi pride naproti — hitro, z lahkimi koraki, njegove noge se ne dotikajo tal . . . v svetlem oblaku . . . Kam bi se skrila? Kam bi skrila svoje bose, umazane, zakrvavljene noge? Kam bi skrila svojo zakrpano obleko? Kam svoj potni, tako nelepi obraz? O, in kam to veliko, težko butaro, ki jo nosim že toliko, toliko časa, kakor da je bila rojena z menoj? Kam bi se skrila, uboga, nevredna?“

Jokec je pritisnil svoj obraz k njenemu.

„Ne, Tinka! To so bile neumne sanje. Zatisni oči in pozabila boš nanje, ne bo jih več. Tako storim, kadar se mi sanja, da sem lačen in da mi je hudo: zaspim, in se vzdramim — kje so sanje?“

„Grem . . . In že je pred menoj . . . in me zagleda in se ustavi pred menoj . . . Lep je, kakor podoba v cerkvi — gledam nanj, poklekнем; blagodišeče kadilo vse okoli mene, prazniške luči pred mojimi očmi . . . Razmakne se zagrinjalo, ugasnejo luči . . . Pride cesar, zlato krono na glavi, zlat plašč do nog, in ga prime za roko . . . Brez slovesa . . . Jaz sama — in gozd tam, tihi lazi, samota brez konca . . . Jaz sama v nji, uboga, nevredna . . .“

„Grde sanje so bile, Tinka, in nimam jih rad; če bi bil človek, bi ga udaril. Pa so bile same sanje, Tinka; pozabi na sanje!“

Tinka je umolknila in se je zamislila. Jokcu je bilo na jok, kakor da je bil doživel veliko žalost in krivico. Verjel je sanjam, če so bile prijetne in lepe, zakaj prišle so v srce po volji božji; zlih sanj pa ni poslal Bog; grešnikom jih pošilja morda in hudodelcem, toda čemu bi žalil Tinko z njimi, ki je brez zla in greha? Vzrasle so, kakor vzraste plevel in osat; nihče jih ni sejal, nihče jih ne bo žel; prišle so, kakor pride siva megla; megla se razprši in soince sije, kakor je prej sijalo.

In ker je vedel, da je slišala Tinka njegove misli, je izpregovoril.

„Tja pojdem, kakor sinoči in kakor zmirom. Če nečeš, da bi šel, pojdem sam in porečem, kakor sinoči in kakor zmirom: Tinka vas pozdravlja, gospod!“

Tinka se je nasmehnila.

„Pojdi, Jokec! — Res, pojdi, in pripoveduj mi natanko, kakšen je nocoj njegov obraz, kakšen njegov glas, kakšne so njegove oči. Vse mi moraš razložiti natanko, dobro pazi in dobro se oglej! Vse njegove besede, vse lepe in vse neprijazne, vsak pogled njegov; besede drugih ljudi, ki jih boš slišal, obraze, ki jih boš videl. Tudi to mi povej, kakšen je vrt nocoj, če rože še tako dišijo, kakor so prej dišale in če listje še ni orumenelo in popadalo.“

„Kako bi orumenelo čez noč, Tinka? Lep je bil vrt sinoči, samo rože so venele.“

„Nisi mi povedal, jaz pa sem vedela, da so venele; vse so že ovenele.“

Vztrepetala je.

„Kmalu zapade sneg . . . in takrat . . .“

Jokcu se je stisnilo srce; komaj je še razločil v temi njen beli obraz in zdel se mu je ves mrtvaški.

Zmračilo se je zunaj; onkraj ceste, pred štacuno, se je zasvetila rumena, dremotna svetilka.

„Čas bo že, Jokec; zvonilo bo že angeljsko češčenje.“

„Naj zvoni cerkovnik; če te je strah, ostani pri tebi. Saj je še dolgo do osmih, ne bo ga še na vrtu.“

„Ni me strah, rada sem sama; zakleni duri in pojdi . . . In vse mi povej!“

Jokec je postavil na mizo kozarec vode, zaklenil je duri, spravil je ključ pod prag in je šel.

Komaj je stopil na cesto, so bile njegove misli bolj vesele. Šle so zmirom po ravni cesti, po lepi in veliki cesti, in v njih je bilo samo upanje in veselo pričakovanje. Kamor je pomislil, povsod se je odprla prihodnost, polna žarke svet-

lobe, da mu je trepetalo srce od sreče, ki je bila čisto blizu.

Samo še dva dni je do tiste nedelje, ko stopi Jokec prvič pred oltar v rdeči halji in rdečem ovratniku. Strah ga je bilo, ali strah je bil sladak in hrepenenja poln. Sedel je časih dolge ure ob oknu in je ponavljal latinske besede, ki jih je že zdavnaj znal. Razumel je, kaj pomenijo in vendar je bilo v njih nekaj čudnega, velikega, skrivnostnega; kakor je videl v kobilnici žlahtno kadilo, majhna, siva zrna, iz katerih se je vzdignil nenadoma opojen vonj, pozdrav iz neznanih dežel, iz onstranskega življenja.

Globok mrak je že bil, ko je stopil v zakristijo. Pred velikim razpelom je gorela rdeča luč; po zakristiji so se podili ministranti in so se smejali naglas. Jokec je ostal za durmi, začuden in prestrašen. Nato se je pokrižal in je nagnil koleno pred razpelom.

„He, Jokec! Glejte no Jokca!“

In Jokca je bilo sram, da se je pokrižal in da je nagnil koleno.

Velik fant z veselim obrazom in živahnimi, hudomušnimi očmi je stopil predenj in ga je poučil.

„Tukaj smo doma, Jokec, bolj kot mežnar in fajmošter! Se boš že privadil. Merkonov, ki je zdaj študent, je kazal fajmoštru jezik pri črni maši, pa se še spovedal ni.“

Nem je stal Jokec, groza mu je legla v srce; tako mu je bilo, kakor da se je nekaj zazibalo, podiralo pred njim.

„Zakaj je to storil? Zakaj si mi to povedal?“

Nevoljen se je obrnil od njega veliki fant.

„Ti si otrok, Jokec! Zakaj pa si se oglasil za ministranta?“

Jokec ni mogel povedati, zakaj se je bil oglasil; in če bi mogel povedati, bi bil molčal.

„Da bi kaj zaslužil?“

„Ne!“

Ministranti so se zasmejali.

„Zakaj pa drugače?“

„Zato!“ je odgovoril Jokec napol jokaje, s solznimi očmi.

„Glejte ga — joka!“

Gibek, droben fant je skočil na polico, odprl je vratica ter je prinesel lepo srebrno kanglico, v katero so točili vino pri maši.

„Toči solze, Jokec, toči!“

Jokec si je zakril obraz.

Zunaj so se oglasili težki koraki, nenadoma je bil v zakristiji mir in gibki fant je spravil kanglico.

Hrupoma so se odprla vrata.

„Kaj pa je? Ali boste zvonili, ali ne boste zvonili? Ksindel! Ksindel!“

Stopil je v zakristijo cerkovnik, pokrit, debelo palico v roki. Star je bil, že sključen, in je zelo šepal; če je stopil hitreje, je zastokal ter se gladil po nogah. Njegov obraz, zgrbljen in kocinast, je bil neprestano zlovoljen in srdit.

Vzdignil je palico, ministranti so zbežali v cerkev in mimo velikega oltarja v zvonik. Jokec se je ozrl ves začuden, a ko je vgledal za seboj palico in srdit obraz, je skočil za tovariši. Cerkovnik je šepal za njim.

„Ksindel! Ksindel!“

V zvoniku, precej zdolaj pod stopnicami, je bilo popolnoma tema. Jokec je hodil ob steni in se je spotikal; slišal je pred seboj korake svojih urnih tovarišev, ki so poznali pot. Zabobnelo je nad njim; kamenite stopnice so bile že pri kraju, nekdo je stopil prvi na lesene stopnice v zvoniku, pač tisti dolgi fant, ki se mu je zdelo brez greha, da bi kazal krščanski človek jezik pred oltarjem. Zmirom je slišal Jokec okorne, težke korake blizu za seboj in čudno je odmevalo od tesnih sten in visoko do zvonov.

„Ksindel! Ksindel!“

Jokca ni bilo toliko strah palice in srditega obraza, kakor tistega hripavega glasu in tiste čudne kletve, ki je še nikoli ni slišal in ki se mu je zdela grozna, iz sovraštva, nevernosti in zlega srca porojena . . . Hitel je in še ko je hitel, ga je spreletel grd in neskončno bolesten spomin. Ni bila tista beseda, toda kletev je bila, grozna pač, iz sovraštva, nevernosti in zlega srca porojena. Zaklical jo je oče materi, ko je ležala na postelji. Samo tisti trenotek v vsi svoji grozi je živel v njem in se mu je zapisal v srce — vse drugo je izginilo, še na obraz svoje matere se ni mogel spomniti in tudi ne na pogreb . . .

Jokec je prišel že visoko, toda pred njim so koraki nenadoma utihnili, za njim so se bližali. Obšel ga je strah, zajokal je.

„Hej! Fantje!“

Poleg njega je zašepetal jezen glas.

„Ali boš tiho! Stisni se k zidu!“

Jokec se je stisnil in si ni upal dihati. Mimo njega so lomastili težki koraki, mimo, navzgor. Tedaj se je oglasil dolgi fant, natanko je spoznal Jokec njegov veseli glas.

„Ksindel! Ksindel!“

„Zakaj to?“ je prašal Jokec.

„Kaj ni lepo?“

„Ni!“ je odgovoril Jokec žalosten.

„Zdaj pa le tiho, le počasi gor, le ob zidu! On pojde tiho dol. Majhnega se napravi! Ob zidu in po vseh štirih!“

Narahlo se je doteknila cerkovnikova palica Jokčeve roke; vztrepetal je in pridržal sapo; cerkovnik je šepal navzdol.

„Tiho do zvonov!“ je zapovedal dolgi fant.

Večerno nebo se je zasvetilo skozi line; sredi žalosti je spreletelo Jokca sladko, mehko čustvo. Ni še ugasnila večerna zarja, že se je svetila zvezda na nebu. Tam spodaj leži dolina, temotna, tiha; beli se vas iz sence; globoko doli je zažarelo okno.

„Kaj ni imenitno?“ se je zasmel dolgi fant in tudi gibki fant se je zasmel z njim.

„Lepo je tam doli; in tudi nebo je lepo!“ je izpregovoril Jokec z velikimi, žarečimi očmi.

„Kaj še nikoli nisi videl doline? — Potrkujmo, fantje!“

Trkali so s prsti na vse tri zvone in tako imenitno, da je bila pesem kakor o Veliki noči. Jokcu pa se je zdelo, da trpe in jokajo zvonovi, oskrunjeni. Saj zdaj ni Velika noč, saj ni veselja in vstajenja v srcu; nesvete, umazane roke se igrajo s sveto pesmijo, kakor da bi pijanci v krčmi prepevali Mariji na čast. Veliki, temni so viseli zvonovi nad njimi in Jokec je mislil, da bi ne bila krivica, če bi jih pokrili in prestrašil se je svoje misli.

„Nehaj, Tone!“ je zaklical in ga je prijel za roko.

„Kaj ti ne znaš, Jokec?“

„Ne znam.“

„Poskusi!“

„Nečem.“

„Zakaj ne?“

„Greh je!“

Fantje so se zasmeli in Tone, dolgi fant, ga je potrepal po rami.

„Otrok si še, Jokec! Hudo majhen si še!“

„Hudo majhen!“ je pritrdil drobni, gibki fant.

Dva sta prišla za dolgo, črno vrv, sklonila sta se, zvon je zaškripal in se je zazibal — zadonelo je bučno, silno, da Jokec ni slišal več svojih misli in da je šel njegov pogled, zameglel in izgubljen, s širokimi, glasnimi valovi pod nebo, preko doline.

Zvonilo je in še predno je pesem umolknila, je ugasnila zarja nad lazi, nebo je zatemnelo in zasvetile so se bele zvezde. Tako blizu so bile bele zvezde, dotaknil bi se jih morda človek z iztegnjeno roko; tako blizu, kakor prihodnost, polna svetlih žarkov, brez teme in žalosti:

Poslednji, tihi zvoki, še živeči, trepetajoči v bronu, zmirom tišji, neskončno oddaljeni, so polagoma izzveneli; pelo je natihome še v sanjah — nerazločen spomin na zdavnaj čuto pesem — zavzdihnilo je še in je zaspalo.

„Hej, Jokec, kam si se zagledal!“

Jokec se je ozrl in je bil v temi; spomin na pesem je izginil, bele zvezde so ugasnile.

Na ovinku stopnic je odprl dolgi Tone nizke lesene duri in je utonil v črno temo.

„Kam?“ je zaklical Jokec.

„Stopi, pa daj, da ne padeš!“

Jokec je napravil korak v temo, toda stopil je tako globoko, da je padel na kolena. Težak, plesniv in smradljiv vzduh mu je bušil v obraz.

„France, ali imaš užigalic?“ je klical Tone.

„Da odpremo vrata na frčado!“

„Imam!“ je odgovoril gibki fant in je iskal po žepih.

Dolgi Tone je zapalil užigalico in jo je vzdignil visoko; Jokcu se je zdel njegov žarko razsvetljen obraz čudno izpremenjen.

„Le za mano!“

Okrenil se je in je plezal po črnem, strmem oboku, pod silnimi tramovi, ki so se spenjali in križali nad njimi. Užigalica je dogorela, Tone jo je vrgel na tla in je odprl duri na „frčado“. V globoki mrak med tramovjem in za valovitimi, sivim holmom podobnimi oboki je segla plaha večerna svetloba in ga ni razsvetlila. Jokec je komaj razločeval obraze svojih tovarišev.

„Čemu smo prišli tu sem?“ je prašal.

„Kaj ni lepo?“

„Ni lepo in strah me je!“

„Kako si še majhen, Jokec!“

Jokca ni bilo strah teme — v njegovem srcu je bil strah pred nečem neznanim; čutil ga je in ga ni razumel. Nad njegovo glavo je završalo: vedel je, da se je bil vzdramil netopir in da je zakolobaril pod tramovi, in vendar je vztrepetal.

Dolgi Tone se je sklonil in je stopil na ozko, poševno polico nad fasado; globoko pod njim je ležala vas, pred cerkvijo so stali kmetje in so se razgovarjali; nekdo si je prižigal pipo in iskrilo se je, kakor da bi se vžigala vešča v grmu.

Tone se je oprl z roko na križ, ki se je vzdigal visok in črn nad frčado, z drugo roko je zagrabil peska in ga je zalučil navzdol.

„Ali si zadel?“ je prašal šepetaje gibki fant.

„Pa kako!“ je odgovoril dolgi Tone in se je sklonil tako globoko, da je slonel z vsem životom preko roba.

ROBERT FRANGEŠ: BOGOSLOVJE.

„Pipo sem zadel in je padla na tla; in zdaj stoje in gledajo in ne vedo kaj.“

Jokec je stal ob durih in je trepetal; ni videl ne zvezd ne noči, ne tihe doline spodaj.

„Ni treba, da bi padel; saj ni grešil s hudobnim srcem . . .“

Začel je moliti očenaš in prvikrat je začutil strahoma ves začuden in žalosten, da ga je sram molitve.

Tone se je vrnil na prag in Jokec ga je prijel za roko in se ga je oklenil.

„Kaj pa je, Jokec? Kaj te je strah?“

„Nič me ni strah . . . Zakaj si šel tja?“

„Zakaj? Tako sem šel! Lepo je tam — kaj si ti ne upaš?“

„Ne upam si!“ je odgovoril Jokec in je hotel reči: „Ne upam si izkušati Boga!“ Molčal je in žalosten je bil, da je molčal.

„Bal si se zame? No, ti mali Jokec!“

Tone mu je pogledal v obraz, v velike oči in se je zasmeljal.

„Primi se me za roko, da ne padeš! — Ni treba zapirati vrat, Francè; naj gredo netopirji ven!“

Jokec je stopal za dolgim Tonetom; potrj je bil in truden. Dolgo so plezali po temnih stopnicah; tako dolgo se mu je zdelo, kakor pol noči — skozi večno temo, po strmih stopnicah navzdol, v zatohlem, plesnivem vzduhu. Dospeli so do vrat, Tone je prijel za kljuko in jo stresel.

„Saj sem vedel, da bo zaklenil, ta — ksindel!“

„Zaklenil je?“ se je prestrašil Jokec.

„Naj zaklene!“ je odgovoril Tone in je izpustil kljuko. „Ksindel misli, da smo tako neumni, kakor on. Zdaj stoji v zakristiji in čaka in se smeje . . .“

Še ko je govoril, je stopil na kamenite stopnice pod okroglo lino in je razkoračil noge.

„Na moje rame, Francè! Potem pa še ti, Jokec! Jaz bom že sam zlezal . . . Nič se ne boj! Še za dva moža ni visoko zunaj, in če se malo opraskaš . . .“

France in Jokec sta stala zunaj na pesku in dolgi Tone je skočil za njima tako umetno, da se z rokami še tal ni dotaknil.

„Zdaj pa v zakristijo, ksindelna gledat, ki tam stoji in čaka!“

„Jaz ne grem!“ je odgovoril Jokec in se je okrenil.

„Pa pojdi spat!“

Jokec je povetil glavo in je šel in se ni ozrl za njima.

Žalosten je bil; nikoli niso bili njegovi koraki tako težki; koraki starca. In zdelo se mu je, da je bil preromal dolgo, dolgo pot, videl dežele in mesta, izkusil neizmerno bridkosti in nič veselja. In zmirom bolj žalosten je bil, kolikor bližje je bil doma in kolikor bolj natanko je videl Tinkin obraz.

Odklenil je duri in je stopil v izbo in naravnost k postelji. Položil je glavo na njeno vzglavje in je zajokal.

„Zakaj, Jokec?“

„Saj ni tako lepo, Tinka, ni tako lepo, ni tako lepo!“

Tinka mu je vzdignila glavo z obema rokama in mu je pogledala v obraz.

„Jokec, kaj so ti storili?“

Molčal je in ji je gledal v oči; rosne, velike, so se svetile iz teme. Izpregovoril je z resnim, globokim glasom, kakor ga ni slišala še nikoli; njegove ustnice so se napele in skoro stariav je bil njegov obraz.

„Ni vse tako lepo, Tinka, kakor si človek misli. Ampak če ni danes lepo, bo pa jutri. Nič več nisem žalosten, Tinka!“

Gledala mu je naravnost v obraz in Jokec se je okrenil. Začutil je prvikrat, da je govoril drugače, kakor je bilo zapisano v njegovem srcu; in še bolj je bil žalosten.

„Zadremala sem, Jokec, in pomisli, tiste sanje so se vrnile!“

„Ne misli nanje, Tinka!“

Odgovoril je in se ni ozrl nanjo, zakaj v tistem trenutku je razumel njene sanje in je vztrepetal.

„Ni tako lepo, Jokec, ni tako lepo! Sam si rekel! — Glej, pojdi tja z žalostnim srcem in videl boš, da je vse drugače, da je že vse minilo. Rože so uvene in listje je popadalo in vse tiste steze, tiste lepe bele steze, so polne velega, rumenega listja. In če bi bila jaz tam, bi bil moj obraz star in grd in moj život bi bil sključen. In on bo tam in njegov obraz bo neprijazen in hladan bo njegov pozdrav . . . Ne, Jokec, saj niso bile sanje! Glej, saj nisem govorila po pravici! Odprte so bile, zdi se mi, moje oči, vse sem videla, kakor vidim zdaj tebe pred seboj. Njega . . . še zdaj ga vidim, kakor ga boš ti videl nocoj. In tako sem stala pred njim, kakor boš ti stal pred njim nocoj — uboga, nevredna. Kaj si upaš, Jokec, predenj, z bosimi nogami, z zakrpano suknjo?“

Jokec je molčal in je trepetal. Vrt, prej tako velik, tih, prijazen, se je odmaknil v daljino, sovražno tujino.

„Ne, Tinka, ne govori! Greh je!“

„Ni greh, Jokec; žalost je v mojem srcu in Bog sam jo je poslal . . . Koliko časa že ležim na postelji?“

„Teden dni, in kmalu boš vstala.“

„Teden dni šele! Pomisli, Jokec, zdelo se mi je, da ležim že dolga leta in da je že teklo mimo dolgo življenje. Koliko let mi je, Jokec?“

„Štirinajst, Tinka, mislim!“

„Ne štirinajst, Jokec! Moji lasje bi morali biti sivi in dolge gube bi morale biti v mojem obrazu. Živela sem, kakor živi starka in zdaj vidim: ni vse tako lepo. Sam si rekel, Jokec!“

Objel jo je okoli vratu in je zajokal.

„Ne, Tinka! Ne! Ne! — Saj pojdem, Tinka, zato da ti povem — da je vse lepo, da je vse tako, kakor je bilo, Tinka! Saj se ni nič zgodilo, Tinka! Tudi rože niso ovenele — saj nisem videl, da so ovenele! In za roko me bo prijel gospod Edvard in bo prašal: Kako je s Tinko, za Boga, povej mi, kako je z njo! — In vse mu bom povedal. O, Tinka, in vse bo lepo, kakor je bilo!“

Tinka mu je gledala v obraz in je molčala in žalostne so bile njene oči.

„Pojdi, Jokec!“

Šel je in je ihtel vso pot; objokan in star je bil njegov obraz.

(Dalje prih.)

SVETA NOČ.

Veselje gre po najožjih stezah,
skrivnostna luč se blista na zvezdicah,
smereka sredi goščave divje
oblekla se v svatovsko krilo, ivje.

Od daleč nekoč glas prihaja srebrni:
„Ki tava brez upa, se k upu povrni!
Ki bogat na zmotah brez ciljev blodi,
mir njemu in duši njegovi bodi!“

Kdorkoli na zemlji iskrene je volje,
če pal je v trpljenje, postani mu bolje!
Če truden, ves žalosten, ves zapuščen je,
mu zopet veselo posmej se življenje!“

Srebrni glas iz daljav gre v daljave
čez griče, čez polja, čez tihe dobrave,
zvezdice kot mamice oči dobrotnih
vse kote presijejo dušic samotnih.

Pavel Golob.

TIHA IN TEMNA . . .

Tiha in temna je prišla v vas,
tiha in temna molče me objela —
trudno drhti ji mehki stas,
v grehu je njena duša zgorela.

Lice je belo prodajala,
s črnimi očki me vabila,
tiha in temna kot gomila
s hladno strastjo me opajala.

Žalosten je njen svatovski prt —
rdeče so rože požgane . . .
Bolno ljubezen je nesla smrt
v svoje mrtve poljane . . .

Cvetko Golar.

V BOŽIČNI NOČI.

Nocoj se Kerubov žar
v tvoj obraz je izlil,
in vabil me je in me klical
in jaz sem ga pil.

In v tvojih očeh
nebesa so sveta nocoj . . .
O deva, moliva za mir,
za moj in za tvoj!

Ivo Zoran.

IZ ŽIVLJENJA STARIH INDOV.

Črtice. Spisal ruski državni svetnik in vseučiliški profesor dr. Vinko p. l. Šercel.

(Dalje.)

Zasebno in javno življenje vzhodnih narodov je bilo sploh prenapolnjeno z mnogoštevilnimi in skrajno nadležnimi formalnostmi, a v Indiji je to dosegalo vrhunec. Nekak poseben, naravnost moreč formalizem je spajal vse kaste, spuščaje se neredko v neverjetno čudne ekstreme. Posebno višje kaste so bile v vsem svojem početju vezane od številnih predpisov. Karkoli je storil človek, vsakteri njegov korak je bil omejen in uravnan po posebnih in jako podrobnih pravilih. Predpisano mu je bilo, kako ima hoditi, stati, ležati, jesti, piti, kako pljuvati, kako opravljati gotove potrebe itd. V zakonih Manu nahajamo med čisto pravnimi odredbami tudi take, katere bode jedva razumel tisti, ki ne upošteva, kam more privedi verska prenapetost in fanatizem. Človek, ki stare grudo zemlje, ki ščiplje travo z nohti, ki si grize nohte, zasluži smrt in peljejo ga na morišče prav tako, kakor oskrnjevalca in klevetnika (5. knjiga zakonov Manu). Kdor pljune pred ognjem, vzpričo solnca, lune ali vode, zametava svete nauke; podnevi se mora pljuvati z licem obrnjenim na sever, ponoči z licem obrnjenim na jug itd.

Najobširnejši in najtemeljitejši so bili predpisi za snataka, t. j. človeka, ki je dovršil svoj kurz učenja ter je prevzel dolžnosti gospodarja in rodbinskega očeta. Te dolžnosti so jako obširno razložene v zakonih Manu in v delu San-khajajanagrha (IV, 11, 12 in nasl.) Predpisi so jako mnogobrojni in se spuščajo v tako ničevne in malenkostne podrobnosti, da je sploh nemogoče misliti, da se je mogel kak človek ravnati po njih. Tako n. pr. je bilo gospodarju prepovedano gledati na vzhajajoče ali zahajajoče solnce, gledati nago žensko, govoriti s porodnico ali z žensko ob času njene mesečnine, jesti z ženo, spati podnevi, potepati se od hiše do hiše, plavati, begati, gledati lase ali telesne odpadke, sedeti na goli zemlji, plezati na drevesa, gledati v studence ali iti na morišče; razdražljivosti in spletkarstva se mora izogibati na vsak mogoč način, vedno mora imeti vodo pri sebi, okrog hiše mora hoditi z desne strani, sedeti ne sme drugače, kakor s pokrito ali zagrnjeno glavo, pokopališča se mora ogibati od daleč, k solncu naj se ne obrača niti z licem niti s hrbtom itd. Kako

se je nesrečni gospodar mogel ravnati po tej moreči množici podrobnih pravil, to pa je drugo vprašanje.

Položaj žene v stari Indiji je odgovarjal kulturni razvitosti naroda in njegovi kastovni zaprtosti. V sanskritskem slovstvu je ženski odkazano eno izmed najodličnejših mest: zdaj se nam predstavlja kot poštena deklica ali skrbna gospodinja, zdaj kot ljubeča soproga, udana možu do skrajne nesebičnosti, zdaj kot modra in izkušena starica; mimo nas se pomika v čudoviti raznovrstnosti pravi kalejdoskop, cela galerija jako značajnih in simpatičnih tipov. Že v vedaiski dobi je uživala ženska v stari Indiji znaten ugled, ker je bilo — kot se vidi iz Jadžurvade — pri žrtvovanju, ki je bilo najvažnejši verski čin tedanje dobe, ženi-gospodinji odkazano posebno mesto in je izvrševala nekatere obrede obenem s svojim možem.

Staroindijska deklica nikakor ni bila ovirana od spon poznejše konvencionalnosti. Pri izbiranju ženina je imela dokajšno svobodo in med načini postavne sklenitve zakona se omenja tudi svobodna izbira ženina od strani neveste (svajamvara). Tak način sklenitve zakona, z velesvečano okolico, nam riše staroindijski ep v slikovitih in zanimivih opisih (tako n. pr. snubitev Damajanti, zakon Kunti, Savitri in dr.). S tekom časa pa se je ta običaj bolj in bolj izgubljal in indijski zborniki zakonov ga omenjajo le mimogrede, kakor nekaj, kar pride šele v drugi stopinji v poštev.

V opisovanju boljših in svetlejših strani ženskega značaja kažejo stari Indi neposnemljivo mojstrstvo in neizcrpno tvorno silo. V raznih sanskritskih delih, zlasti v epu in v dramah srečavamo nad vse pogosto najblažje ženske značaje, ženske čarovite krasote, združene z redko dobroto duše in velesimpatično nrajvo. Kaj more biti ginljiveje od ravnanja prelestne in svojemu možu tako neomejeno udane kraljčine Damajanti, ki išče Nola tudi tedaj, ko jo on zvijačno zapusti v pusti goščavi, zapeljan od zle osode? Komu se ne stori milo, ko čita prelestno epizodo Mahabharate, kjer se pripoveduje, kako plemenita Savitri, izgubivša svojega soproga Satjavana, s katerim je živela samo leto dni, neustrašno sledi bogu smrti, ki odnaša možovo dušo in ga tako

APOTEOZA VUKU ŠTEF. KARADŽIĆU.

dolgo neprestano prosi in roti, dokler bog smrti, premagan in ganjen nad tako brezprimerno udanostjo, ne vrne soprogu zopet življenja in zdravja? Kako neposnemljiva prelest je v otroško najivnem značaju krasne Sakuntale, ko se kralj Dušanta seznani z njo v puščavniškem bivališču in kolika tragika v njeni osodi, ko jo kralj — ne po svoji krivdi — pozabi in zapusti.

Mnogo ženskih stare Indije se je odlikovalo po visoki in redki umstveni razvitosti. V sestav obveznih predmetov ženskega vzgojevalnega kurza so spadali početki indijske glasbe, slikanje, risanje in dr., a mnogo ženskih se je učilo tudi matematike, zvezdoznanstva in celo raznih, skrajno zamotanih modroslovnih sestavov. Tudi slovnica klasiškega sanskrita, ki so jo bili učeni Indi spravili do redke dovršenosti, pri tem ni bila izključena. Z učenjem sanskrita so se ženske bavile že v davnih dobah; med učitelji sanskrita se navajajo tudi ženske (tako n. pr. v Mahabhaši), kar gotovo priča o primeroma visokem družabnem položaju ženske, vsaj med brahmani starih dob. Tudi v srednjeveški sanskritski književnosti se omenjajo razne učene ženske in naobražene pisateljice. V Kathasaritsagari (6, 108 in nasl.) se navaja zanimiva dogodbica, kako je ljubljena soproga kralja Satavahane, izpregovorivša z njim v klasiškem sanskritu in dobivša od njega nepravilen odgovor, dokazala svojemu kraljevskemu soprogu vpričo vsega harema, da ne zna osnovnih glasoslovnih zakonov slovstvenega jezika. Vendar pa se zdi, da so bile redke ženske, ki so govorile čisti sanskrit; v dramah vsaj govore vedno v raznih praktičnih narečjih, v katerih se je izražal priprosti narod. Videti je, da tudi sami niso marali, da bi ženske govorile sanskrit in da so se celo norčevali iz takšnih „modrih nogavic“. V tretjem dejanju Mrččhakatika (44, 2—3) govori šaljivec brahman Majtreja, da ga moti predvsem dvojje stvari: če poje moški pianissimo in če govori ženska po sanskritski. Po njegovih besedah: „če poje moški pianissimo, je to tako, kakor bi star svečenik z velim vencem na glavi mrmral svoje molitve, a če govori ženska sanskritski, dela to takšen vtis, kakor bi telica, kateri so potegnili vrvico skozi nozdrvi, mukala s svojim zornim glasom.“

Zakon v stari Indiji ni priznaval ženski pravne samostojnosti. „Ženska“, se govori v starih zakonih Manu, „ne sme biti nikdar samostojna: v detinstvu jo čuva oče, v mladosti mož, na stara leta pa sin.“ Razmerno z možem je ženska uživala mnogo manji ugled in mnogo manjše pravice; dasiravno je imela lahko svoje lastno pre-

moženje, so imeli vendar samo moški zakonito pravico do nasledstva in le otroci ženskega spola so se imeli ubijati ali zametavati; otrokom moškega spola ni pretila takšna osoda. Pravno je bila žena popolnoma podrejena možu, ki se je smel ločiti od nje za malovažne vzroke, tako n. pr. ako je žena v preteku nekoliko let rodila samo otroke ženskega spola, ako je bila slaba gospodinja, ako je bila zapravljiva, slabega zdravja, nepoštena ali pijančevanju udana.

Tudi v Indiji so se morale ženske že izdavnja boriti s sovražnim razpoloženjem javnih nasprotnikov in zakletih sovražnikov ženskega spola. Ženski značaj s svojimi vrlinami in nedostatki je bil Indom od najstarejših časov predmet natančne analize in proučevanja do najneznatnejših podrobnosti; nič ni ušlo njihovi pozornosti, bistrovidnosti in neprizanesljivi kritiki. Nagon k misticizmu, udobni način življenja in samotarstvo je vzbujalo v njih pesimistične nazore o življenju. o ljudeh vobče in o ženskih posebej. Že v starih spomenikih nahajamo o njih vse prej kot laskave opazke. V Jadžurvedi je dobiti več mest, kjer se izreka o ženskih jako ponižujoča sodba. Tako n. pr. (Majtr. Samh. I, 10, 11): „ženska — to je vtelešena krivica“, ali „ženska je poguba“, ali „troje stvari je posvečenih boginji pogube (Nirrti): igralne kosti, ženske in spanje!“

Najbolj so Indi grajali na ženskih njihovo lahkomišelnost, nezvestobo in neposlušnost; neki pesimist v Pančatantri (4, 60) se pritožuje: „Ženske ne ubogajo niti tedaj, če jih tepó s palico ali režejo z ostrim nožem; na nje ne vplivajo niti darila niti dobra beseda.“ V Ramajami (3, 19, 7) se govori: „Ženske posnemajo nestalnost bliska, ostrost meča in naglost vetra“ in v istem epu (2, 39, 23) se neki junak bridko pritožuje o njih: „Ženske so lahkomišelnice: njihovega srca si ne osvoji niti odličen rod, niti dobrote, niti učenost, niti darovi, niti laskavo občevanje.“ V Hitopadesi izraža moder moralist misel, da so „ženske vsikdar lahkomišelnice; srečni možje, ki jih znajo čuvati.“ Skrajno žaljivo sodbo izraža o ženskah junak v Mahabharati (13, 1473): „Kakor znano, se dobi med tisoči ali celo med stotisoči ženskih včasih ena žena, ki bi bila zvesta svojemu soprogu.“ Podobni pesimistični nazori in izreki se nahajajo tudi v razmeroma poznejših delih sanskritskega slovstva ter v raznih zbirkah pripovedk. Tako se govori v Kathasaritsagari (37, 143): „razpoloženje ženskih je le hipno kakor barva jutranje zarje, njihovi nameni in nakane so vijugaste kakor struga reke, verovati jim ni, zakaj kače so in tako nagle kakor blisk.“ Še huje jih slika drugi izrek: „Z

enim kramljajo, na drugega se ljubeznivo ozirajo, a tretjega nosijo v svojemu srcu: Kateri je pravzaprav ljubljen od ženske?"

Klepetavost so smatrali stari Indi za skrajno neznosno napako ženske, ki služi celo kot zakoniti vzrok ločitve in jako zanimivo je, da se je trojega treba že oddaleč izogibati: „kosmatega bika, solnca in klepetavega dekleta.“ To ni samo povod mnogih izrekov, temveč tudi nekateri previdni postavodajalci nujno svare moške, naj se ne ženijo s klepetuljami, ker: „čegar žena v hiši neprestano klepeta, se prepira in zabava, temu se imetek krči tako, kakor lotosova rastlina, ko se bližajo mrazovi.“

Indijski pesimisti so grajali ženske tudi zato, da prav nič ne ljubijo starcev in se vedejo proti njim ne le z neprikrito nespoštljivostjo in malomarnostjo, temveč celo prezirljivo. V tem oziru morajo ženske poslušati kaj bridko grajo. V raznih variacijah se ponavlja izrek, da „mlada žena zre na moža-starca kakor na grenko zdravilo.“ Neki častiljiv modrijan, ogorčen nad naklonjenostjo ženskih do mladih moških, vzklika nevoljno: „Ob pogledu na lepega mladega moža se ženska vede, kakor da je zagledala smetano in maslo; a ko je mladost moškega minila, beži že oddaleč pred starcem, kakor pred strupeno stvarjo!“ Zato mnogi moralisti naravnost svare moške pred tem, da bi imeli vobče kaj opraviti z ženskimi, kajti „ako nam je ženska naklonjena, nam ugrabi vse premoženje; če pa nas ne mara, je zmožna, da nam vzame še celo življenje: kakor se vidi, so ženske i v ljubezni i v mržnji največje zlo!“ V Mahabharati (13, 2250) se imenuje žena celo „goreč ogenj in pošast, ustvarjena od boginje prevare.“ Na nedostatke in slabosti ženske kaže tudi zbirka zakonov Manu (9, 17): „Ženskim je Manu dodelil ležanje in sedenje, strast do lišpa, ljubezen, jezo, brezvestnost, sovraštvo in slabo vedenje.“ V stari Indiji se v mnogih rodbinah nikakor niso radovali rojstva hčerâ, temuč so jih smatrali še prej za nekako breme. Neredko se očetov loteva obup, če se mesto pričakovanega sinu narodi hči; v Pančatantri (1, 226) se loti kralja ob misli, da je oče hčerke, globoka žalost: „Kakor hitro se hči narodi, že se začne velika skrb; nato sledi dolgo razmišljanje, komu jo dati za ženo; ko je omožena, se zopet vprašujemo, je li srečna, ali ne. Joj meni! Biti oče hčerke, je zares veliko zlo!“

V nasprotju s takimi pesimistiškimi nazori pa nahajamo v sanskritskem slovstvu mnogo izrekov, v katerih se gleda ženski spol s povsem drugačnimi očmi. V zborniku zakonov Manu (3, 56) se govori naravnost: „Kjer spoštujejo ženske, tam se radujejo bogovi, a kjer jih ne spoštujejo, tam ostajajo vsa bogovšečna dela brezplodna.“ Nešteti in jako značilni sanskritski izrazi slikajo zakonsko življenje starih Indov in položaj žene v jako ugodni luči. V Mahabharati se govori (1, 3028): „Žena je polovica človeka, njegova najboljša prijateljica, koren bogastva, vir zadovoljnosti in kreposti“ in na drugem mestu v istem epu (12, 5507): „Za človeka, ki ga je popadla bolezen, kateri se nahaja v večni bedi in ga tarejo neprestane nezgode, ni zdravila, ki bi se moglo primerjati z ženo.“ Še večja hvala se daje ženskimi v sledečem izreku: „Med vsemi dragocenostmi so ženske najizvrstnejša dragocenost; le zaradi njih si želimo denarja; kdor se odreče njim, ta tudi denarja ne rabi.“ Drug izrek govori: „Brahma, vladar sveta, je ustvaril v ženskih dragulj, ki s pogledom, dotikom in celo s samim spominom očaruje moške; zato je treba ženskimi vsikdar skazovati dolžno čast.“ Neki častilec ženske krasote pravi, da nas že sama beseda „ženska“ osvežuje (samhladi) in nas navdaja z radostnim duševnim razpoloženjem; drugi se najivno čudi in ne more razumeti, kako da se človek, prijetno razigran že od besede „ženska“, ne raztopi, kadar jih zares vidi in pride z njimi v dotiko (Pančāt. 4, 35).

Zakonik skrbno izpopolnjene domače etikete in zahteve nravnosti so tirjale od vsakega Inda uljudno, prijazno vedenje napram ženskimi in zares opozarjajo tamošnji moralisti moške, naj bodo do ženskih uslužni, prijazni in ljubeznivi. Naglo jezo napram ženskimi so smatrali za napako, ki nikakor ne pristoja možu. „Niti v največjem srdi se ženskimi ne sme govoriti neprijetnih stvari; treba je upoštevati, da temelje zadovoljnost, radosti in blagohotnost predvsem na njih“ (Mahabhar. 1, 3038). jako zanimiv in značilen je tudi izrek, ki je dobil celo postavno moč in se nanaša na čistost ženskih (v versko-kastovnem smislu): „Brahmani so čisti na nogah, krave na hrbtu, koze in konji na gobcu, ženska pa — na vseh delih telesa.“

(Dalje prih.)

LJUDEVIT KUBA: PRED SRBSKO KOČO.

MILAN IN MAVRICIJ.

Novela v pismih. Spisal J. K. Podgorjanski,

I.

Na Topolovem 18. decem. 1897.

Gotovo si me že sodil in obsodil, ker Ti nisem še ničesar pisal, odkar sva se poslovila na lepem, solnčnem pristanu v Gružu. Toda ne prenašli se Res bi se bilo spodobilo, da bi Ti bil sporočil precej po svojem prihodu na Topolovec, kaj in kako ali če upoštevaš moje duševno razpoloženje, mi te moje brezbržnosti ne moreš šteti v zlo. In tudi pozneje se nisem mogel tako naglo odločiti, da bi Ti pisal, predvsem, ker nisem vedel, ali se materi obrne zdravje na bolje ali ne. Pri tej starosti — sedemdeset jih ima — preboli malokdo. Nó, danes Ti pa z veseljem poročam, da je kriza prestana, — mati mi ozdravi! Seveda ni govora o popolnem, trdnem zdravju, kajti bolezen ima razne posledice, ki niso nič manj nevarne; vendar upam, da ne bo nič hudega.

Kaj ne, Milan, sedaj mi rad verjameš, da ni mogoče pisati pisma, če se v sosednji sobi

mati bori s smrtjo. Obljubljam Ti, da bom poslej točnejši in vestnejši v tem oziru.

Moje tukajšnje življenje je razmeroma enolično. Če je človek toliko let z doma kakor jaz, odvadi se popolnoma šegam in običajem, ki so v navadi med našim ljudstvom. Nikar pa ne misli, da sem vsled tega nezadovoljen! Omenil sem to samo zato, ker vem, da imaš rad, če Ti precej natančno poročam svoje vtiske in doživljaje. Pravzaprav pa je ta moja obsodba prenašljiva. Pravkar sem svaril Tebe: ne prenašli se, sedaj pa sem sam tak! Kaj ne, to je doslednost?! Kako morem trditi, da je dolgočasno, ko sem šele včeraj posetil nekaj odličnjakov v obližju in prišel prvič v dotiko z ljudmi? Res, da ni pričakovati mnogo in kdovekake zabave, toda sčasoma se človek privadi vsemu. Grajščak na Strmini je moj šolski tovariš, sicer res samo gosposki kmet, toda blaga duša. Šele lani se je oženil in prevzel gospo-

darstvo. Ne moreš si misliti, kako prijazno me je sprejel, ko me je spoznal. Slovan se ne more zatajiti; gostoljuben je, kakor menda nihče na širnem svetu.

„Kaj, v civilu, doktor?“ se je čudil ter mi stresal desnico, da me je skoraj bolela. Žene ni bilo doma, odpeljala se je bila v mesto. Tu se bom torej včasih lahko zabaval. Sicer pa počakajmo, trimesečni dopust mi poteče šele 8. marca in dotlej je še dolgo.

Kakor vidiš, mi ni nikake sile, samo dveh reči mi manjka: Tebe in pa še nečesa, česar Ti pa dopovedati ne morem. Neka želja, neko nedoločno sladko hrepenenje se mi je vzbudilo, ki ga še nisem poznal tedaj, ko sem bil pri Tebi, moj dragi...

Pa kaj Ti razlagam svoje težnje? Smejal se jim boš; recimo rajši kako o Tebi!

Ali že veš, kdo je in kako ji je ime, tisti tvoji lepi neznanki? — Gotovo nima lokrimski park več miru pred Teboj, odkar je šetala ona po njem in ga posvetila s svojo navzočnostjo! Okusa nimaš slabega, toda tega pa tudi ne bi bil verjel, da se zalubiš tako naglo. Kje so tisti Tvoji nazori in sklepi o ženstvu?...

Dobro se imej o božičnih praznikih in ne pozabi

svojega

Mavricija.

II.

30. decem. 1897.

„Teodora — omožena!“ Kdo drug bi Te nemara izkušal tolažiti, jaz pa, ki Te poznam, — molčim...

Te praznike sem doživel marsikaj, česar Ti ne smem zamolčati. Še sedaj mi buče po glavi lepi glasovi melodičnih božičnih pesmi. Cel otrok postanem, kadar čujem slovenske božične pesmi, ki so toli veselega, poskočnega značaja. Nehote se mi začnejo širiti prsi in sladki glasovi me zazibljejo v davni sen srečnih otroških let. Organist res ni morda kak umetnik, ki bi človeka očaral s svojo igro, toda svoji nalogi je kos popolnoma, zlasti preludij in pa spremljanje mu gre spretno in srečno „izpod prstov“. Pevke pa so — naravnost rečeno — izvrstne; posebno tista, ki poje sopran. Njen glas bi nemara ne bil za kako veliko gledališče, a za našo malo cerkev je dovolj močen, mil in tako prijeten kakor dihanje prve vijolice. Vedno bi jo poslušal. Ker se tako navdušujem za to pevko, se mi gotovo ne boš čudil, če ti povem, da sem se zanimal zanjo. In našel sem jo.

V tihi, topli sobici za visoko leseno, rjavo predgražo sedi in piše; — poštna upraviteljica je. Ne misli pa, da je prišel sedaj trenutek, ko Ti jo natančno opišem in orišem, da jo boš videl kakor živo pred seboj! Kaj še! Nič drugega ne vem o njej kakor to, da je srednje rasti, bolj temne polti, precej osorna in — da puši... Brr!...

Le poslušaj, kako sem se seznanil z njo! Na Šentjanžovo je bilo. Izvrstni sanenec me je bil izvalil iz tople sobe. Pa ne samo sanenec, ampak tudi ona — upraviteljica je bila povod, morda celo poglavitni vzrok, da sem dal napreči sani. Lepa vožnja je bila. Ti, ki živiš že dalje časa ob sinji Adriji, v solnčnem Dubrovniku, še pojma, nimaš kaka slast, kak užitek je, če drčiš na lahkih saneh, dobro zaviti, po snežni planjavi, ki se Ti zdi, da je posejana z milijoni najlepših demantov. In kako prijetno udarja žvenket konjskih kraguljčkov na uho!...

V gostilni sem izpregel ter se napotil na pošto, hoteč se ji predstaviti. Človek včasih nehoté sledi nekemu notranjemu nagonu. Ko tako po širokih ploščah stopajoč strkujem sneg s čevljev in opazujem lepo in skrbno gojeno cvetličje na pisarničnem oknu — pomisli, ciklamen že krasno cvete! — ko se torej tako obotavljam, da bi vstopil, pojavi se upraviteljica na pragu. Drobna, vitka postava zagozdi se nekako trdo med vrata in zamrmra: „Ali se že sedaj prične? Celih pet minut manjka do dveh.“ Rekši izvleče izza usnjatega črnega pasca lično črno tula-uro ter jo primerja z uro na zvoniku na nasprotni strani.

„Oprostite, pet minut še lahko počakam, če treba tudi več“, pripomnim in stopim za korak nazaj. Vljudna pač ni ta upraviteljica, si mislim ter začnem iznova strkavati sneg, nekaj iz zadrege, nekaj pa da bi si ogrel prezeblja stopala. Toda nič ne de, si mislim in odločim: idimo naprej!

Nekako ključovalno in počasi je spuščala belkasti dim svoje cigarete ter molče zrla za kolobarčki, izgubljačimi se v hladnem zraku.

Točno ob dveh pa je odmaknila zapah, prislonila drugo polovico vrat ter jo podprla z železnim drogrom.

Vstopim.

„Dr. Mavricij Kos, polkovni zdravnik, sedaj na začasnem dopustu doma, na Topolovcu.“

„Veseli me, — Fani Podobnikova — poštna upraviteljica.“

Zazdelo se mi je, da ni imel njen glas več tistega pikrega naglasa kakor prej.

„Bila sem že tako srečna, da sem Vas videla; seve samo izdaleč, ko ste bili v župnišču

na posetu““, je nadaljevala prijazno, toda neko rahlo očitaneje pa so vendar le krile te priproste, odkritosrčne besede. Morda je užaljena, ker nisem precej tedaj storil svoje dolžnosti ter se ji predstavil, si mislim, pa rečem:

„O, gospica, ko bi bil vedel, da ima naša pošta tako ljubeznivo resolutno upraviteljico, gotovo ne bi bil odlašal do danes, predstaviti se Vam.“

Moje besede so jo bile zmedle nekoliko in z nesigurnim glasom je vprašala:

„Torej niste prišli na pošto po opravih? In jaz vas tako sprejemam? Oprostite, človek kmalu pozabi tisto malo olike, kar je je kdaj imel, če živi med prostim ljudstvom daleč proč od takozvane „boljše družbe“. Verjemite, sedaj mi je žal.“

Tudi meni se je bilo oprostiti zaradi neprilične ure; kmalu pa sva bila v živahnem pogovoru kakor stara dobra znanca, kajti Fani — kaj ne, tako šablonsko ime! — je zelo zabavna in zgovorna; povsod je doma, kar priča, da mnogo čita . . .

Vidiš, kam človek zabrede, skoraj celo pismo samo o tej osorni upraviteljici . . .

Moja mati Te zahvaljuje za čestitke k novemu letu in Ti jih vrača z obrestmi, še bolj radodaren pa je ž njimi

Tvoj

Mavricij.

III.

17. jan. 1898.

Nekako čudno me je dirnila Tvoja hudo-mušna opazka. Jaz zaljubljen?! Beži, beži in ne govori takih reči! Ako bi Te imel malo manj rad, kakor Te imam, pa bi te danes prav pošteno oštel in zavrnil; zaslužil bi že. Toda ker vem, da se samo šališ, ne štejem Ti te Tvoje besede v zlo. Upraviteljica, ki kadi — moja izvoljenka — nikdar! . . . Sicer pa sem za kaj takega res že prestar, dasi ljubim žensko družbo.

To pa je že druga, kar mi pišeš o Teodori! To so zanimive reči. Torej na Silvestrovem večeru si se sešel z njo? He, čuj, kako ti je kaj bilo „junaško“ srce, ko je šetala ob strani svojega bolehnega moža po dvorani? Kaj bi dal, da bi Te mogel videti v tistem trenutku! Pazi, da se ne zapleteš preveč v mreže njenih oči! Škoda bi Te bilo! Pa ne zameri mi te razposajenosti; že vem, kaj hočeš reči: „Srce človeško sveta stvar“. Ako zaupaš moji diskretnosti, pošlji mi pri-

hodnjič njeno sliko; vem, da jo že imaš. Rad bi jo poznal; seveda Ti jo vrnem.

Kar se tiče materinega zdravja, nimam najboljših poročil. Naduha, ki jo nadleguje že več let, se jo ponovila z večjo silo kakor kdaj prej in po zdravnikovem izreku moram biti pripravljen na vse. Misel, da morda prav kmalu izgubim svojo dobro, skrbno mamico, se kar ne more udomačiti v moji glavi. Ko bi jo vsaj še nekaj časa imel! Po cele ure presedi v svojem naslonjaču, in če je kašelj ne duši preveč, ji čitam časopise in včasih tudi povesti. Moj Bog, romane čitam! Prej sem mislil, da ne bi mogel prenašati takega življenja, sedaj pa vidim, da gre prav lahko. Zavest, da zabavam svojo mater, sladi mi ob njeni strani sicer dolgočasne zimske dneve, in včasih me mora mati celó siliti, da se prošetam po parku.

Nekak intermezzo v dolgočasnem žitju sem doživel zadnjič, ko me je spravil naš gozdar na lov. To bi se smejal, ko bi me bil videl moško stopati s puško na rami po zmrznjenem snegu! Šla sva nad lisice. Že dalje časa nam je ta zverjad prav nemilo gospodarila po kurjem kraljestvu, ki je precej obširno! Več pasti z vadami je bilo nastavljenih po več dni, toda spak je bil previden, še blizu ni prišel. Zato ni kazalo drugega, kakor poiskati ga v luknji. Gozdar me postavi prav blizu kotanje pod košato smreko, pouči, kako se mi je vesti, in odveže psa jazbičarja. Pes po bliskovo šine v rov in zalaja. S pridržano sapo čakava predrzne roparice, a zaman, tetke ni bilo doma.

„Gospod doktor, le mirujte, kmalu bo tu“, šepne gozdar ter priveže psa. „Od te strani mora priti.“

„Kaj pa, če je ne bo?“ vprašam poluglasno. Še predno pa mi je mogel odgovoriti, začuje se rahla stopinja preko preperelih vej; lisica z veliko raco med zobovjem jo je mahala domov. Ravno je hotela smukniti v svoje zavetišče, ko se spomnim, da je treba sprožiti. Pritisnem — pók! Žival poskoči, spusti svoj plen ter izgine v gošči. V istem trenutku prisopiha tudi pes iz rova na prizorišče.

„Zdaj jo pa imate“, je dejal nevoljno gozdar bolj sam záse, glasno pa je pristavil: „Take prilike ne bo nikdar več.“

Vsi trije smo se vrnili „rebus infectis“ domov; nó, vsaj raco smo oteli. Na lov pa pojdemo še.

Zdravstvuj!

Ves Tvoj Mavricij.

28. januarja 1898.

Vesel sem, da Te nisem karal zaman. Danes imam Tvoje prvo daljše pismo v roki in ž njim sliko te čudovito krasne ženske. Sedaj mi je umevno, kakó si mogel tako naglo zapraviti svoje srce. Ali si kaj hud, ker sem jo pokazal svoji materi z lažjo, da je Tvoja zaročenka? Tudi njej je zelo ugajala. — Rad Ti verjamem, da ste imeli sijajen ples, zlasti za Te je bil sijajen in velepomemben, ker je bil tudi ona navzoča. Krasna ženska ima tudi krasno ime. Nisi mi sicer omenil, da je bila ona — Teodora — kraljica večeru, toda to sem čital med vrsticami Tvojega lista. In odlikovala Te je, praviš, „očitno“ odlikovala? — To spravlja vso zadevo v popolnoma drug tir. Da govorim resnico, temu se nič ne čudim, kajti težko da bi bilo žensko bitje na svetu, ki bi se mu ne ogrelo srce, če se Ti zanimaš zanje. Moja navada sicer ni, da bi človeka hvalil v obraz, toda ker je že taka prilika, moram govoriti.

Tvoje pismo me je preverilo, da sem Ti delal zadnjič krivico, ker sem to Tvojo ljubezen smatral le za površno ljubkovanje; sedaj vidim, da je pognala dosti globokejše kali v Tvojem srcu, nego sem slutil spočetka.

Nočem Ti s kakimi umestnimi ali neumestnimi opazkami kaliti sreče, ki jo čutiš posebno v teh prvih trenutkih, — pa saj bi bile zaman . . . Meni se zdi vsa stvar resna, tragična! — Njen mož! V svoji domišljiji si predstavljam siroto kot bolešno pokašljajočega, z eno nogo že v grobu stoječega moža, čegar obraz pa ne kaže, da bi se radovoljno odpovedal svojemu zakladu — svoji lepi ženi — drugemu na korist. Takega si mislim in najbrže se ne motim. In smili se mi! — Zato te prosim: čuvaj se in prizanesi mu! . . .

V torek sem bil na Strmini. Prijatelj me je sprejel z nenavadno — rekel bi — pretirano gostoljubnostjo, ona, gospa, pa dostojanstveno in — kaj bi tajil — dokaj hladno. Ker je bilo vreme ugodno, smo se drsali po grajskem ribniku, toda z zabavo se ne morem pohvaliti preveč. Res, nenavadno lepa je ta strminska gospa, a te svoje lepote si je tudi svesta v popolni meri. To pa jo dela oholo, neznosno in nesimpatično; sklenil sem izogibati se poslej tem neprilikam. Blondink nisem nikdar

posebno občudoval; zde se mi nekako preveč mrtve in hladne, pa tudi skrivnostne, zagonetne in neodkritosrčne. Pa, stoj! Preveč sem zapisal; ta sodba je morda često resnična, toda vselej ne! Vida . . . Vidka je tudi blondinka, a o njej ta sodba ne velja! . . . Menil sem že, da sem jo davno pozabil, toda, kakor vidim, še živi njen spomin v mojem srcu . . .

Domov grede sem se oglasil na pošti. Bil sem precej slabe volje; nó, pa ta slaba volja mi je kmalu prešla.

Če sem Ti kdaj kaj slabega poročal o tej Fani, prištevaj to moji površni sodbi. Danes, ko jo poznam natančneje, jo sodim drugače, boljše. Res ni niti izdaleč podobna Teodori ali Vidi, kar se tiče njene zunanosti: lepa ni in tudi bogata ne, toda v njenih prsih bije plemenito in krepostno srce. In ko vso stvar mirno, brez predsodkov, razmotrivam, sprijaznil bi se prav lahko z mislijo, da bi bil kdaj njen prijatelj.

Vidiš, Milan, Ti imaš bistrejše oko nego jaz, Ti si mi precej pogledal na dno srca in videl, česar tedaj ni sam nisem mogel verjeti . . . In če sem Ti povedal, da nima dveh lastnosti, ki veljajo dandanes za pglavitne, če nima ne lepote ni bogastva, ne smeš misliti, da je tudi njeno srce táko. Fani je blaga in nekaj mehkega, prikupljivega ženskega ima na sebi, česar se povedati ne da. Poleg tega pa je tudi izobražena, da lahko nastopi v vsaki družbi brez bojazni. Svojo izobrazbo je nadaljevala sama, brez tuje pripomoči. Iz lastnega nagiba si je nabavila mnogo knjig, in iz njih črpa ter si širi obzorje. Lepota mine, kakor se osiplje prej ali slej tudi najlepši cvet, samo plemenito, krepostno srce, ki more resnično ljubiti, in izobražen duh imata trajno vrednost . . . Ali stoj, za vraga, kaj pa pridigujem! Vidiš, vse te idealne misli, vsi ti filistrski nazori so sad mojega samotarjenja v tej mili in mali slovenski domovini ter so odsev slovenskih romanov, ki jih moram materi čitati! Ne zameri, saj sem sicer čisto normalen. Vsega je kriv — slovenski milieu! „Mi pa ostanemo, kakor smo bili“ v — Dubrovniku!

Tvoj

Zdravstvuj!

Mavricij.

REMBRANDT: POLJSKI PLEMIĆ.

R. VALDEC: ZMAJ JOVAN JOVANOVIĆ.

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

III. letniku „Slovana smo se seznanili s skupino animaličnih živil, ki tvorijo dele in organe živalskih teles in ki jih dobivamo iz živalstva ne glede na spol in spolnost dotičnih živali. Sedaj prihajamo k drugi skupini animaličnih živil, ki so v ozki zvezi s spolom in spolnostjo dotičnih živali, od katerih jih dobivamo in ki kot taka ne tvorijo bistvenih delov in organov živalskih teles, ampak jih samo proizvajajo in izločujejo. Tu sem se imajo torej prištevati ptičja in ribja jajca ter mleko, kakor tudi iz njih napravljeni pripravki in izdelki.

Jako važno in obenem izborno živilo so ptičja jajca. Saj ga tudi ni drugega človeškega živila, — izvzemši mleko — v katerem bi bile zbrane hranilne snovi v tako primerni množini in obliki, kakor v jajcih. V jajcih so namreč vse hranilne snovi v približno isti meri in izberi, kakor jih potrebuje človek za svojo hrano. Da pa jajca ne morejo biti izključna človeška hrana, temu vzrok je predvsem ta, da je jajc premalo za hranjenje vseh ljudi in so ravno vsled tega tudi predrago živilo za nižje ljudske sloje. Poleg tega pa se človek naveliča (preobje) jajc velikoprej, nego kateregakoli drugega živila in bi bila torej preenolično izbrana hrana. Vrh vsega pa se mora tudi vpoštevati, da jajca nasitijo človeka prej, preden jih je povžil v zadostni množini. Množina jajc, ki je potrebna za hranjenje odraslega človeka, je namreč zelo velika, kar jasno dokazuje sledeči račun:

Eno kurje jajce tehta približno 50 gramov in sestoji iz 60% jajčjega beljaka, 29% rumenjaka in 11% lupine. Jajčni beljak zopet sestoji iz 86% vode, 13% čistega beljaka (v kemičnem smislu) in iz 1% tolšče, rudninskih in drugih snovi. Rumenjaki pa iz 51% vode, 16% čistega beljaka, 32% tolšče in iz 1% rudninskih soli. Lupina, ki sestoji večinoma iz apnenca (kalcijevega karbonata), se ne povživa in ne pride torej pri hranjenju v poštev. Dva jajca tehtata 100 gramov in imata približno 12.6 gramov čistega beljaka v sebi. Ako bi se hotel torej delujoči odrasel človek hraniti samo s kurjimi jajci, povžiti bi jih moral 20 na dan, da bi z njimi pokrili za vzdrževanje svojega telesa potrebnih

126 gramov čistega beljaka. Tako velike množine jajc tudi najboljši jedec ne bi mogel dolgo prenašati; navadnemu jedcu pa bi se pristudila že prvi dan.

Ko govorimo o jajcih, mislimo vedno in edino na kurja jajca, in to povsem opravičeno, ker le ona pridejo kot živilo, oziroma hrana dejanski v poštev, kajti jajca ostale domače in tudi divje perutnine ne igrajo posebno važne vloge, ker se redkokdaj uživajo.

Jajca so jako zgoščeno živilo, vendar se njih hranilna vrednost precenjuje in to predvsem zaradi tega, ker so jajca, kakor smo zgoraj slišali, jako nasitljiva. Razen tega pa lajki tudi zamenjujejo jajčni beljak s čistim beljakom, ne da bi pomislili, da sestoji jajčni beljak po ogromni večini iz vode. V primeri z mesom ima kurje jajce približno ravno toliko hranilnih snovi v sebi, kakor jih vsebujejo 40 gramov tolstega mesa. V primeri z mlekom pa ima jajce toliko hranilnih snovi, kolikor jih je v 150 gramih kravjega mleka.

Glede hranilne vrednosti in cene stoje jajca in meso pri sedanjih cenah na eni in isti stopinji; v primeri z mlekom, pa so jajca še enkrat dražje živilo. Pripomniti pa je, da nikakor ne gre, da bi se jajca v tem oziru merila z istim merilom, kakor druga živila. Kot živila imata n. pr. meso in mleko velike prednosti pred jajci; kot kuhinjski pripomoček pa so jajca nenadomestljiva, ker brez njih ni mogoče pripraviti marsikatero najokusnejših jedil. Zato pa je visoka cena jajc popolnoma opravičena in bi bila tudi tedaj, ako bi bila jajca še veliko dražja, kakor so zdaj.

Vsebina sirovega jajca je tekoča. Če se pa jajce skuha, se skrkneta beljak in rumenjaki, vsebina jajca se strdi in prej v vodi topljivi beljak, postane netopljiv. Posledica tega je docela neosnovano in neopravičeno obče mnenje, da so v trdo kuhana jajca težko prebavljiva, kajti v trdo kuhano in dobro razvečeno jajce je lahko dostopno prebavnim sokom in vsled tega ravno tako lahko in popolnoma prebavljivo, kakor sirovo ali v mehko kuhano, ker tudi beljak sirovega in v mehko kuhanega jajca se skrkneta v želodcu.

Danes je ni boljše kuhinje, v kateri bi se jajca ne rabila vsak dan in zato mora biti gospodinja, oziroma kuharica vedno z njimi založena.

(Dalje.)

Jajca pa se prav lahko pokvarijo. Jajčja lupina je namreč produšna in vsled tega shlapi voda iz jajca in jajce se posuši. Poleg tega pa pridejo skozi proboje lupine bakterije v notranjost jajca in ga spridijo. Tako pokvarjeno jajce neznansko smrdi po žveplo- in fosforovodik, je naravnost gnusno in neužitno. Zato se morajo jajca pravilno konzervirati, da se ohranijo nekaj časa v svežem, oziroma dobrem stanju.

Veliko večino sredstev in načinov, ki so v veljavi za konzerviranje mesa, tu porabiti ne moremo in to iz enostavnega razloga, ker se imajo jajca konzervirati z namenom, da se ohrani njih svežost. Sveže pa ostane jajce le tedaj, ako se ne izpremeni niti v fizikalnem niti v kemičnem oziru. Ravno zato pa se za konzerviranje jajc ne moremo posluževati hladu, gorkote, sušenja, soljenja i. t. d. V hladu jajca zmrznejo in se v fizikalnem oziru bistveno izpremenijo. V gorkoti se jajčji beljak skrkne. S sušenjem bi se jajce posušilo in bi postalo vsled tega docela neuporabljivo. Soliti pa jajc sploh ni mogoče.

Ako hočemo ohraniti jajca sveža, zabraniti moramo izstop vode iz njih in vstop z bakterijami okuženemu zraku v nje. V dosego tega namena se očiščena jajca, vložijo v otrobi, pilence (žaganje), v pepel, pesek i. t. d. in potem postavijo na suhi, hladen in zračen kraj. Tako konzervirana jajca zgubijo polagoma svojo svežost, ki pa se da s kuhinjsko soljo zopet oživet. Predolgo pa na tak način ni mogoče ohraniti jajc, ker je dana bakterijam še vedno prilika, da se vgnezdijo v njih in jih pokvarijo.

Drugi način konzerviranja jajc obstoji v tem, da se jajca vložijo v razkužila ter v njih dalje ali manj časa ležati pustijo. Eno takih razkužil je apnica (apnena voda). Apnica izvrstno konzervira jajca, vendar je ne morem priporočati, ker se navzamejo jajca apnenega duha. Poleg tega pa se beljak z apnico konzerviranih jajc ne peni in vsled tega ni mogoče napraviti iz njega jajčjega snega, ki je neobhodno potreben za prigrotovitev raznovrstnih močnatih jedil. Mnogo boljše od apnice je raztopina kalijevega permanganata, v katero se jajce eno uro vložijo, potem vzamejo vun, obrišejo ali pa neobrisana na zraku posušijo in konečno zavijejo v čisti papir ter shranijo v hladnem in zračnem prostoru. Jajčja lupina poružavi, notranjost jajca pa se neizpre-

meni. Razven teh, uporabljajo se dandanes tudi razna druga razkužila, sosebno pa borova in salicilova kislina.

Jako priprosta in dobra sredstva za konzerviranje jajc so vosek, parafin, gumi i. t. d. s katerimi se jajca zamažejo. Poslednje imenovana sredstva se često združujejo z razkužnimi in sicer tako, da se jajca naprej na površju razkužijo in potem zamažejo.

Priprosto in jako dobro sredstvo za konzerviranje jajc je tudi na pol raztanjšani glicerini, v katerega se vlagajo jajca. Še boljše od tega pa je 10 odstotna vodna steklovina (Wasserglas), v kateri se ohranijo jajca pol leta v popolnoma svežem stanju. Jajca postanejo v vodni steklovini sicer nekoliko sladkejša, toda sladkoba je prijetna in neškodljiva.

Sveža jajca ločimo od nesvežih najlažje tako, da jih denemo v vodo; sveže jajce se takoj potopi, nesveže pa plava blizu površja vode, ker je vsled zgubitka na vodi lažje od nje.

Razen v kuhinjah, slaščičarnah in pekarijah, uporablja se jajčji beljak tudi v industrijalne svrhe in sicer za izdelovanje fotografičnih plošč in papirja in pa za likalo (apreturno sredstvo) raznih, sosebno svilenih tkanin. V enake svrhe se rumenjaki ne more uporabiti in zato ga dobivajo v velikih množinah kot odpadovino v albuminskih tvornicah. Ker vsega tako dobljenega rumenjaka ni mogoče porabiti v svežem stanju, zato ga tudi konzervirajo (posuše, zdrobe in v pločevinske pušice vložijo) ter potem prodajajo v tvornice za testenine in slaščičarjem.

Poleg ptičjih, zavživajo se tudi ribja jajca, ki se osoljena zovejo kavijar. Največ kavijarja dobivajo na Ruskem (ob doljnji Volgi, v Astrahanu i. t. d.). Nekoliko pa ga dobivajo tudi na Nemškem (na Labi) in v Ameriki.

V svrhu dobave kavijarja se vizine in drugih jesestrov ikre dobro strepljejo, oziroma premečkajo in s tem izločijo ribja jajčica iz obdajoče jih kože (mrene) in kit. Potem se ikre na drobnih sitih presejejo; koža in kite ostanejo na situ, presijana jajčja zrnica pa se vlovijo v lesene posode, potem dobro osolijo in konečno vložijo v male sodčke iz lipovega lesa. Tako se dobiva zrnasti kavijar. Često pa se osoljena ribja jajca tudi iztisnejo in potem kot iztisnjeni ali trdi kavijar spravijo v lipovih sodčkih v promet.

(Dalje prih.)

IZ ČASOV ROMANTIKE.

Spisal Ivan Lah.

(Dalje.)

3.

Drugo jutro se je vzbudil pozno, ko je bil že krik in ropot na dvorišču. Stopil je k oknu in se ozrl čez polje, kjer je sijalo jasno pomladansko solnce. Teta Marena je hodila po dvorišču in govorila s hlapci; na gredi so kokodakale kokoši in po strehah so se izpreletavali golobje.

„Čisto po mestno si spal,“ je opomnila teta, ko je prišel po stopnicah. „Gospoda ima pač svoje navade.“

Bilo mu je neljubo, ta je tako zaspal. Po kavi je odšel na izprehod na polje in si je priznal, da je lahko povsem zadovoljen s svojimi počitnicami. Spomnil se je pri tem pogosto na Mlinsko, lep spomin mu je prineslo mlado jutro pred oči. Ko se je bil poslavljajal zadnjikrat iz teh krajev, se je izprehajal zvečer ob gozdih poleg Mlinskega. Bil je še mlad in je prvič odhajal v veliko mesto na vseučilišče. Sanje, polne svetlih nad, so še ležale takrat pred njim. V mislih na bodoče velikomestno življenje je užival zadnji večer samotnega počitniškega življenja. Po gozdu je bila prišla gosposka družba, ki je bivala na Mlinskem. Bil je star gospod, nekaj starih dam in gospodičen, za njima pa je hodila črnolasa deklica s šopkom cvetlic v rokah. Ozirala se je po vejah, kjer so se izpreletavali ptiči, in se ni menila za družbo, ki je šla pred njo. Stresla je nezadovoljno z glavo in črni lasje so padli po ramenih. Zapazila je Poljanca in začela trgati rože ob grmu. Obstal je in se zagledal vanjo.

„Ema, pojdi hitro, da se ne izgubiš,“ ji je zaklicala stara gospa iz družbe.

Utrgala je še par rož in stekla za drugimi. Dolgo je gledal za njo, ko je že izginila z družbo vred v lesu in so le posamezni glasovi še odmevali med drevjem; nato se je oglasila pesem; pel je visok ženski glas. Ali je bila ona? . . .

Tega večera se je spominjal sedaj, ko se je po preteku več let vrnil; nepozaben mu je bil ta spomin, in ponovil se mu je vselej, kadar je slišal imenovati Mlinsko in se je pri tem spomnil svojih mlajših let. Zato mu je prineslo mlado jutro lepi spomin, kakor da bi slišal pripovedovati neverjetno bajko. No, prešlo je in je ostal le spomin. Časi so se izpremenili, jud je kupil grajščino in prišli so morda drugi ljudje na počitnice. Drugačni časi so sedaj . . .

Kmalu se je vrnil domov in naznanil, da se odpelje popoldne k Vraniču na obisk.

„Kako ti je ugajalo polje? Ali si ogledal ono lepo pšenico na dolgi njivi ob poti?“ je izpraševala teta Marena.

„No, dobro, vse lepo,“ je odgovoril Poljanec; zanimal se je bil na svojem jutranjem izprehodu veliko premalo za žita, da bi bil mogel povedati, kako mu ugaja to in ono.

„Vidi se ti, da nisi za kmetijo,“ je rekla teta Marena, „nič te ne zanima, a sčasoma se morda privadiš in začneš ljubiti zemljo; kaj imaš lepšega!“ — Bila je ponosna na svoje polje, dobro je vedela, kaj kje raste in kje boljše rode njive, zato se je čudila, da gredo drugi ob njivah in se ne zanimajo zanje.

Popoldne se je odpeljal Poljanec na Cеровec. Vraniča je presenetil s svojim obiskom; veseli Miša ga je peljal v gornje prostore in ga predstavil sestri; Lizika mu je potem razkazovala grad in sobe, Vranič pa je med tem naročil vse potrebno delavcem na dvorišču. Nekaka tesna radost je obšla mladega človeka, ko je hodil poleg ljubeznive deklice, ki je pokazala takoj svoj živahni temperament, in ko je pomislil, da bo lahko zahajal večkrat sem ter bo imel prijetno družbo. Pri vinu mu je potem Vranič pripovedoval o svojih načrtih, o gospodarstvu, o sedanjem stanju okolice, prišel je pogovor na prejšnje čase, budila sta si spomine na velikomestna leta in na dogodke, ki so jih doživeli njuni prijatelji. Zvečer mu je gospodična Lizika razkazala vrt in drevored in ko sta tam sedla na klop, je prišel pogovor na filozofe in filozofijo. Lizika se je jezila na vse. Bila je živahna in vesela in je napadala ljudi, ki ne razumejo življenja. Poljancu se ni ljubilo polemizirati, a braniti je moral sebe in filozofijo.

„Ne rečem, da ste tudi vi tak,“ je rekla, „a vidite, meni se zdi življenje tako krasno, da ga je škoda zmračiti in vem, da so bili možje tisti, ki so zavrgli čustvo in ideale.“

„Življenje se mrači samo, mi pa ga moramo jasniiti,“ je odgovoril Poljanec.

„Filozof ste in filozofi so pustili ljudi, ki menda ničesar ne čutijo!“ je nadaljevala; „poznala sem enega, — neznosno dolgočasen človek je bil. Tudi Miša bere take knjige. Včasih jih

primem in se čudim, kako more človek čitati jih! In tako čtivo je izpridilo še druge. Kako lepe romane sem čitala včasih! Dandanes nihče več tako ne piše! Prej je bilo vse lepo, idealno, polno solnca in gorkote in dehtenja cvetk, migljanja zvezdic in sreče — sreče! Sedaj pa pišejo vse nekaj družega. Vse polno politike, medicine in filozofije. Nič ni več tako, kakor je bilo in tudi vse življenje je drugačno."

"Dà, dà, gospodična! In prav zato! Ako je življenje drugačno, mora biti tudi umetnost drugačna. Sicer pa, ali res mislite, da je življenje drugačno?"

"Dà," je pritrdila omahljivo.

"Ljudje, kakoršne ljubite v povestih, so menda pomrli ali pa jih nikdar ni bilo; gotovo je, da novi ljudje ne živijo več tako, kakor so živeli stari. Dandanašnji ljudje ne ljubijo toliko, a bolj sovražijo" je govoril Poljanec.

"Ne, ni popolnoma tako. Življenje hodi svojo pot in bi ostalo, kakoršno je bilo, ako bi ga ne motili ljudje z vprašanji, težkimi in pustimi; in tako je zdaj tudi v povestih . . ." je rekla ona.

"Vprašanja prinaša čas sam! Neizogibna so in umore človeštvo, ako se ne razrešijo. Kadar trpe tisoči, je čas resen in treba je resno misliti."

"Vi mislite to revščino po kočah, to trpljenje delavstva, izseljevanje kmetov in kako bi to izboljšali. Reševati je treba, pravite. Rešeno je že: delati je treba. A glejte, kaj je zdaj okoli naju! Mrak! . . . Čujte! Ptici pojo v gozdu. Poslušajte: po travniku, kako vse poje! Daleč je zdaj vse tisto in kako sladko-prijetno je sedeti v takem času in zasanjati daleč od vseh težkih mislij."

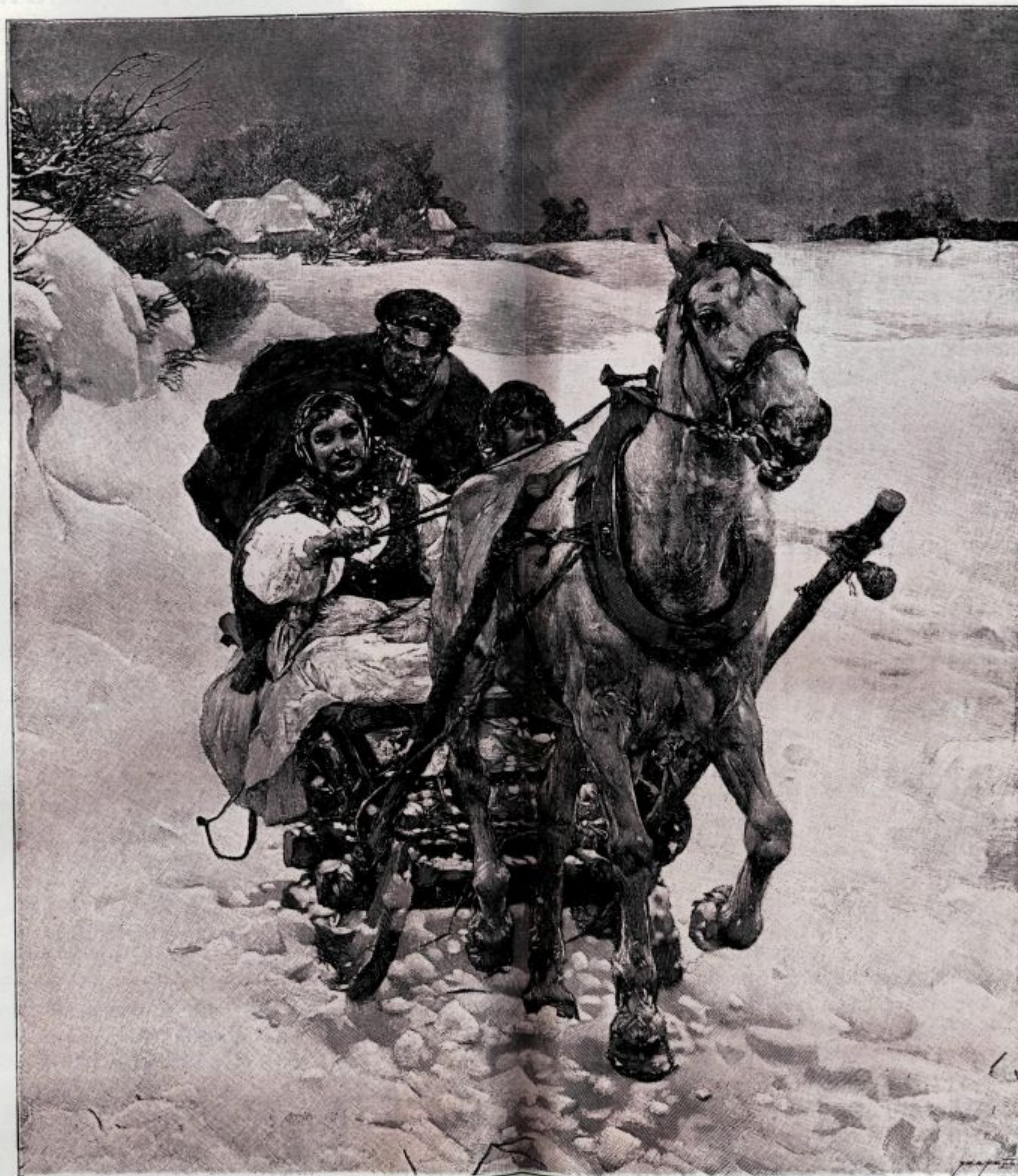
"Pomislite," je rekel, "življenje je boj in malo lepega ima v sebi . . ."

"Malo, res," je pritrdila, "a še to malo nam jemljejo!"

Vstal je in odšla sta v grad, kjer ju je že čakal Vranič.

Drugo jutro Poljanec sam ni vedel, kako je bilo prišlo do tega, da je ostal na gradu čez noč in nevoljen je bil sam nase, ko se je vzbudil v veliki grajski sobi. Zato je hitro vstal in hitel doli, kjer ga je sprejela Lizika z veselim smehom. Odpeljal se je takoj po zajutreku in povabil oba k teti Maren na goste.

"Bili smo v strahu," je rekel Roš doma in izpregal konja, "ker vas ni bilo; teta nispala vso noč od skrbi. Konj vas ni vaje, lahko bi se zgodila nesreča, če bi ponoči vozili domov."

VJERUŠ KOVALJSKI: VESELA VOŽNJA.

Na dvorišču se je pojavila teta Marena s skrbnim obrazom in Poljancu je bilo žal, da ji je napravil take skrbi. Sporočil je pozdrave Vraniča in Lizike in je začel praviti o Cerovcu in o Vraničevem gospodarstvu, Marena pa je ogledovala konja.

"Goranov ga je hotel videti," je rekla, "kupiti ga hoče."

"Kdo?" je vprašal Poljanec. Zdelo se mu je, da je slišal to ime že včeraj, pa menda že pozno . . . Spomnil se je na voznika na klancu.

"Goranov je bil tu; škoda, da te ni bilo doma. Zjutraj je prišel, zdaj je šel dalje."

"Kdo je ta Goranov?" je vprašal Poljanec.

"Res, ti ga še ne poznaš. Prišel je iz Amerike. Eni pravijo, da je vdovec, drugi, da niti oženjen ni bil, tretji pa, da je pustil ženo v Ameriki. Kdo ve, kako je! Odšel je pred dvajsetimi leti tja; tu ni bil nič prida človek. Takrat se tu še nihče ni menil za Ameriko, zdaj pa sili že vse tja. Bili so takrat tam še dobri časi in Goranov si je pridobil, pravijo, dosti denarja. Zdaj kupuje tu posestva in vse. Nihče ne ve, kako je z njim. Nikomur ne izda, kaj hoče pravzaprav in po kaj je prišel sem. Mnogo jih pride domov, ker imajo tu svoje domove in sorodne ljudi, — Goranov pa nima ničesar in nikogar. Najdenec je pravzaprav in v mladosti se je večinoma potepal. Zdaj je gospod, a ljudje mu vendar ne zaupajo; razne stvari pripoveduje o njem. Hotel je kupiti par svojemu konju in je hotel videti našega vranca. Vidiš, kako si ljudje opomorejo! Hoče se voziti v kočiji . . . Prijazen je zelo, vidi se, da je bil po svetu. V Podleski je kupil gozd od Metodovega sina. Pogledat moram, da ne pojdejo v moje! Roš ve natančno za meje; popoldne se peljem tja."

"Goranovega sem srečal; debel je, na koleslju se je peljal."

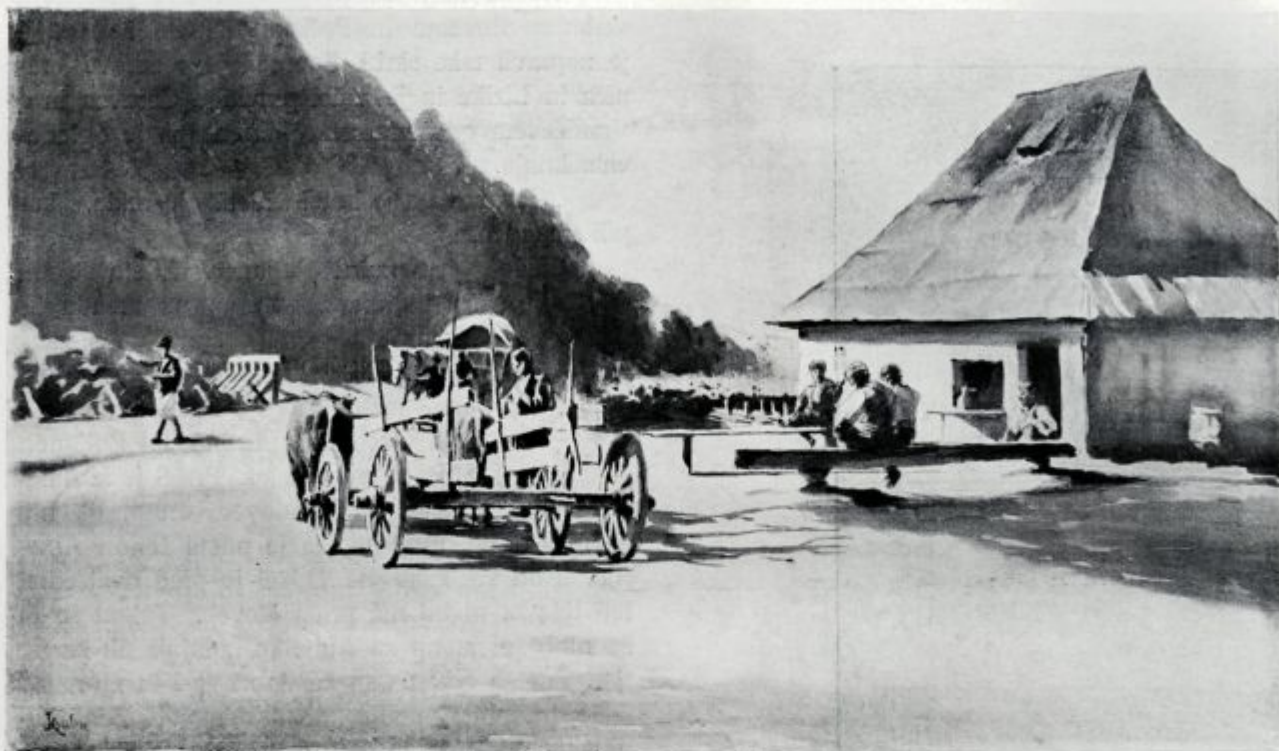
"Dà, zelo ponosna oseba je."

Lado je stopil v svojo sobo in sedel za mizo, vse je bilo pred njim: Cerovec, Vranič, voznja, Goranov, in vmes je prihajala podoba vesele Lizike. Nasmehnil se je nehoti, ko je pomislil nanjo.

"Naivna glavica, polna sanj," je mislil; "o filozofih in o moderni literaturi ima čudne pojme. Treba bo to popraviti."

Zdelo se mu je, da se mu odgrinja tukajšnje življenje bolj in bolj ter da postaja zanimivo. Sklenil je, da se popelje s teto Maren v Podlesko, ker vodi pot do tja mimo Mlinskega.

(Dalje prih.)

LJUDEVIT KUBA: V BOSENSKI VASI.

ČRTICE IZZA OKUPACIJE BOSNE.

(Priredil Jernej pl. Andrejka.*

Avstrijsko vrhovno poveljništvo v Bosni je hotelo 1. 1878. pridobiti bosensko ljudstvo na svojo stran s tem, da je v marsičem odjenjalo in v marsikaj privolilo. Že v taboru pri Berbirju, dne 30. julija 1878. so se razglasila vodila, po katerih naj bi se ravnali naši vojaki proti Turkom. Med drugim se je zaukazalo, da ne sme nihče vstopiti v turško hišo ali na turško dvorišče, tudi pod pretvezo ne, da išče tam pitne vode. Žaljive besede ali klice naj vojaki prezirajo; še celo tedaj, ko bi Turčini streljali iz hiš ali poslopij, naj bi se naši vzdržali vsakega sovražnega postopanja.

* Že v predgovoru knjige „Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini“ sem omenil, da sem vpletel med svoje zapise tudi nekaj dogodkov, ki jih je doživel tedanji stotnik Božidar Drenik. Tudi te popotne, taborске in bojne črtice pripoveduje B. Drenik. Bile so namenjene, zgoraj označeni knjigi, a došle so prepozno, in družba sv. Mohorja jih ni mogla jemati več v poštev. Ker so pa te črtice mikavne, poučne in nam predočujejo posebne vojaške vrline stotnika Drenika in naših slovenskih fantov, jih priobčujemo ob priliki sedemindvajsete obletnice bosenske zasedbe v „Slovanu“.

Učinek tega razglasa je bil prav nasproten; ne da bi bil Turkov pomiril, je šele razburil vojake in rodil nezaupanje in nevoljo. Dasiravno so se vojaki bali odkritosrčno izražati se o tem razglasu vpričo stotnika, je imel vendar Drenik priložnost slišati od strani, kako so vojaki mislili in govorili o tej naredbi:

„Mi prihajamo kot vojaki in gospodarji v to deželo, da bi varovali kristjane proti Turkom in zdaj naj bi se še poniževali pred temi divjaki, ki so morili in ropali naše soverce!? In taki lopovi naj nas sedaj brez strahovanja sramote in postrele?“

Od druge strani je bilo zopet čuti:

„Če stojim v vrsti, pač ne smem streljati brez povelja, toda ko bi bil sam poveljnik kake patrole ali stranskega varstva in bi Turčin bodisi kjerkoli name streljal, odgovoril bi mu na ist način tako gotovo, kakor je Bog v nebesih!“

Akoravno je potem ljudi poučil, da islam ali turška vera prepoveduje vstopati drugovercem v mohamedanska stanovanja in da večina tur-

škega ljudstva ne odobrava postopanja posameznih zagrizencev, je bral vendar ljudem na obrazu, da mu nič prav ne verjamejo in da si mislijo: „Ti moraš kot poveljnik tako govoriti, v srcu si pa tudi drugega mnenja!“ Dogodki pri Banjaluki, prijaznost in dobrohotnost kristjanov, neprijaznost in predrznost Turkov je še pomnožila nevoljo vojakov.

Drugi dan našega bivanja v Banjaluki, — to je 1. avgusta 1878. — je bil Drenik nastavljen v kristjanskem okraju. Njegov gospodar, po narodnosti Srb, se mu je zaupno izrazil takole:

„Ne verujte ničesar Turčinom! Zdaj se prilizujejo, ker vidijo množico vojakov in še niso pripravljeni, a ko pridete dalje v deželo, potem se zberó in se dvignejo zoper vas in če vam ne bodo mogli škodovati z drugim, bodo napadali pratežne kolone in vam ugrabljali živila. Vera ali koran jim bo le pretveza za rop, katerega so bili doslej vrlo vajeni.“

Ko smo zapustili dne 3. avgusta tabor pri Banjaluki, nismo korakali skozi mesto po najkrajši poti, temveč po daljši poti ob zahodni strani mesta, in sicer zato, da smo se varnejše izognili napuhnjenim Turkom.

Blizu pota, po katerem so korakali bataljoni, je sedelo nekaj turških dervišev (menihov), ki so bili do ledij nagi in so tulili nekaj nerazumljivih besed proti krdelom, ki so korakali mimo njih.

Prizor je bil jako kočljiv. Na te čudne svetnike je bilo vojaštvo še pred odhodom opozorjeno s pristavkom, da naj se nihče ne zmeni zanje.

Da se izognemo vsakemu neprijetnemu dogodku, je Drenik svetoval bataljonskemu poveljniku, naj pusti korakati oddelek vsaj kakih 20 korakov v stran od teh cestnih svetnikov, ali pa naj postavi pri vsakem dervišu stražo. Poveljniku se je zdela ta previdnost nepotrebna, zato ni ničesar ukrenil. Da so zasedli nagi in tuleči derviši našo pot od sto do sto korakov, pa so smatrali vojaki za nesramno izzivanje.

Za prvega starega derviša, ki se je vedel mirno, se ni izmed mimogredočih vojakov zmenil nihče. Drugi derviš, mlad, močan mož, je bil ovit okoli života s pasom, podobnim figovemu peresu, sicer pa je bil čisto nag in naravnost ostuden. Ta pa je prejel kar nenadoma krepko brco od nekega vojaka, takoj nato ga je sunil že drugi s puškinim kopitom, za tem zopet tretji in tako se je jel vrstiti nagloma sunek za sunkom, zdaj od te, zdaj od one strani. To božanje je derviš dalj časa potrpežljivo prenašal, a končno mu je bilo vendar preveč! Skočil je kvišku in

navzlic višnjevim progam tuleč zbežal proti bližnjim hišam. Drugi derviši pa so storili istotako! Vojaki so se jim seveda od srca smejali.

Preiskava, ki se je pozneje vršila, ni imela uspeha; nihče ni hotel priznati, da se je dotaknil derviša ali da je kaj sličnega videl. —

* * *

Ko je bila VII. pohotna divizija pred odhodom iz Banjaluke na južni strani mesta združena, je 10. stotnija na višje povelje izstopila iz kolone in prevzela varstvo bojnega prateža, to je vozov, na katerih se prevažajo bojne potrebščine. Cesta, ki je peljala takrat iz Berbirja do Banjaluke, je tu prenehala in se je zvezala s potom, ki je bil takoj pri Banjaluki jako strm in je potem vodil kakor brez vsakega posebnega načrta čez hrib in plan.

Bojni pratež, obstoječ večinoma iz obložene tovrne živine, se je neprekinjeno premikal in brez zaprek sledil krdelom; nasprotno pa so vozovi s prtljago in živili obtičali kmalu v blatu ali pod klanci.

Poveljnik bojnega prateža, stotnik Drenik, je pač kmalu opazil, da so zadnji vozovi zaostali; toda pomagati ni mogel, zakaj vso svojo skrb je moral obračati na to, da je bojni pratež sledil vedno koloni, h kateri je spadal.

Naenkrat se prikaže kolona vojakov za njim. Bil je major Gindl z dvema stotnijama, ki je doslej varoval vozove, obložene s prtljago in živili. Mimogrede je Dreniku sporočil, da so vozovi obtičali in da mora slediti z dvema stotnijama glavni koloni, varstvo obtičanega prateža pa da izroči 10. stotnji.

Zdaj je imel Drenik dvojno jako težko nalogo. Preudarjal je sem in tja, ali naj prepusti veliki pratež svoji usodi, ali naj mu pomore na ta ali oni način. Neumestno se mu je zdelo, ustaviti se z bojnim pratežem, obenem pa je imel pred očmi veliko škodo, ki bi bila nastala, ako bi veliki pratež in klavna živina ne dospela ob svojem času na določeni kraj; divizija bi bila ta dan brez mesa, kruha itd. Pomoč iz Banjaluke je bila tudi zelo dvomljiva. Stotnik Drenik je končno razdelil stotnijo in pustil en vod pri bojnem pratežu, ki se je neprekinjeno dalje pomikal, s tremi vodi pa se je vrnil k vozovom, ki so obtičali. Dospevši na kraj, kjer mu je bilo izvrševati novo nalogo, je takoj razvidel, da so vozovi preobloženi; ukazal je torej vpreči v vsak voz po štiri konje. Umevno je, da so se morali v to svrho konji zadnjih vozov izpreči.

Ko so se na ta način prvi vozovi pritirali na vrh klanca, so se konji izpregli in se vrnili po druge. Da se je konjem vožnja olajšala, so se odložile vse one stvari, ki niso bile neizogibno potrebne za vojake. Pri dveh vozovih, na katerih so bili naloženi sodi, pa so se polomila kolesa in sodi so se zvalili po bregu doli v dolino. Kjer je bilo mogoče potiskati vozove brez vprege naprej, so to izvršili vojaki s krepkim porivanjem; vojaki so bili uvrščeni večinoma med vozovi, le en vod je korakal sklenjen in je bil za boj vedno pripravljen. Tako se je veliki pratež pomikal počasi ves dan in je došel šele zvečer v tabor pri Dobrinji, kjer je počivala divizija. Drenik je privoščil pratežu dve uri počitka, da se je mogla živina napojiti in nasititi.

Na potu iz Banjaluke v Travnik je bil to prvi in zadnji dan, da je ta pratež prenočil z divizijo v enem in istem taboru; pozneje ga namreč nismo videli več. Dan za dnevom je bolj zastajal in šele ko smo bili že nekoliko dni v Travniku, nas je zopet došel.

Dne 4. vel. srpana je divizija taborila pri Han-Čadjavici, 3. bataljon 17. pešpolka na lepem pokošenem travniku, na katerem so stali, kakor pri nas, še kupi sena. V tem taboru smo imeli jako dobro pitno vodo, pa tudi dosti vode od zgoraj, kajti deževalo je izdatno. Na senu ležati je bilo prepovedano.

Drugi dan zjutraj je prišel nadporočnik Doksat k Dreniku in mu rekel: „Kaj ne, danes bo pokalo.“

Drenik mu odgovori: „Škoda, da ni začelo pokati že v Banjaluki, zdaj bi bili že obračunili s Turčinom.“

Nato reče Doksat:

„Radoveden sem, kako se bodo držali v boju naši fantje; zdi se mi, da že komaj čakajo, da začne pokati.“

Segla sta si potem v roke in se ločila z besedico: „Na svidenje!“ Nihče izmed njiju ni slutil tedaj, da se ne vidita več in da je bil to njun zadnji pogovor. (Doksat je v boju pri Roglju še istega dne padel).

Tabor pri Vaicar-Vakufu od 5. do 6. avgusta po boju pri Roglju ni bil za 10. stotnijo nič kaj prijeten. Stotnija je stala namreč na glavni taborski straži in je morala postaviti mnogo več taborskih straž, kakor je sicer navada, ter odposiljati vso noč patrole na vse kraje. Le mal del stotnije je mogel počivati. Neki 'frajtar', ki ga je Drenik odposlal iskat svojega slugo in konja, je preskrbel obema dobro prenočišče, konju pa vrh tega še obilo ovsa in sena; posredoval je neki Srb, ki je frajtarju pomogel, da je kupil nekoliko kilogramov kave; sladkorja pa žalibože ni mogel dobiti. Kava je stotniji jako dobro zaleгла. Ker niso imeli drugega, so vso noč kuhali kavo, ki jim je šla tudi brez sladkorja dobro v slast in jim je preganjala spanje.

Ko so bili dne 6. avgusta rešeni, je imela stotnija komaj toliko časa, da si je skuhalo kosilo; polkovnik je pritiskal, ker ura za odhod proti Jezeru se je bližala.

Vojaki so spravili hitro kosilce pod streho, se potem opravili in odkorakali.

Da je pratež zaostal, je bila za divizijo veika nesreča. V Varcarevu so vojaki použili zadnja kosce kruha. V Jezeru, kamor so pozno ponoči dospeli in počivali oboroženi v vrsti, so bili vojaki že neznosno lačni in izmučeni. Vojakom na čast pa se mora omeniti, da nikakor niso postali zaradi tega malosrčni, temveč še tem bolj jim je vzplamtela želja in hrepenenje po spo-padku s sovražnikom, da mu pošteno poplačajo to, kar morajo trpeti zaradi njega.

(Dalje prih.)

NOČ.

Noč je pala na planjavo,
temna noč brez zvezd,
brez začetka in brez konca
in brez belih cest.

Noč je pala na planjavo,
ptič se ne glasi,
ne šepče z listjem listje,
človek plah ječi.

Pavel Golob.

GORNJIGRAD NA ŠTAJERSKEM.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Anton Aškerc: Mučeniki. Slike iz naše protireformacije. V Ljubljani 1906. Založil L. Schwentner. Naslovni list risal F. Tratnik. Vel. 8°, str. VIII+168, cena broširani knjigi 3 K, vezani 4-50 K, po pošti 20 h več. Aškercova znana epska pesnitev „Primož Trubar“ je dobila v „Mučenikih“ svojega pendanta; kakor vzrok in posledica, kakor cvet in sad sta te dve knjigi, zajeti iz najčastnejše dobe slovenske zgodovine in speti s svetim ognjem prepričanja in ljubezni do svobodne misli in svobodne besede. Trubar, Dalmatin, Bohorič, Znojilšek, pa Hren, Francesco Barbaro, Kamilo Suarda, škof Teofil in cesar Ferdinand ter še cela vrsta mladih luterancev in luterank, ki trpeli za slovensko molitev in za vero! Slika za sliko se vrsti pred nami, ena lepša od druge, prelesten kaleidoskop junaštva slovenskega naroda! Pogumne besede, smeje misli, brezobzirna resnicoljubnost, iskreno navdušenje in kakor vrela lava vroča ljubezen, — vse to veje iz teh Aškercovih stihov, krepkih in trdih kakor jeklo in lahkotnih, nežnih kakor pomladanski cvetlični vonj. Ta knjiga je pač najznačilnejša za Aškercovo Muzo ter pomenja za naše slovstvo — vrhunec svobodoumnega izliva poetskega srca. Kar je čutilo in mislilo ob čitanju zgodovine naše protireformacije že sto in sto najboljših slovenskih duhov in src, kar mislijo danes tisoč in tisoč Slovencev, vsemu temu je dal s to knjigo lepega, odkritega in jasnega izraza A. Aškerc v času, ko so zopet resnične njegove besede:

„Oj, z bogom, domovina zlata!
Kaj bo s teboj, kaj bo s teboj?
Mrak, črni mrak žepada nate
ovija v plašč te črni svoj . . .“

Anton Medved: Poezije. Založila Katoliška bukvarna v Ljubljani. 1905. Vel. 8°, str. 262, cena broš. knjigi 3-80 K, vezana 5 K, po pošti 30 h več. Naslovni list narisal Ivan Vavpotič. Med najsimpatičnejšimi in najduhovitejšimi našimi poeti je gotovo Anton Medved, ki je bil več let glavni pesnik „Lj. Zvona“ in pozneje tudi „Doma in Sveta“. Že davno smo želeli imeti njegove izbrane pesmi v lepi zbirki in dobili smo jo za letošnje božično darilo. Avtor je razdelil svojo knjigo v več oddelkov in jim dal značilne napise. V zbirki je tudi nekaj novih pesmi. O knjigi prinesemo še daljše poročilo. Priporočamo jo!

Govékar Minka: Ruska moderna. Novele in črtice Gorkega, Andrejeva, Skitalca, Bunina in Čirikova. V Ljubljani 1905. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 398. Cena broš. knjigi 4 K, krasno vezani 6 K. — Moderna ruska beletristika preplavlja danes ves svet, ker je pač na vrhuncu sočasne literarne umetnosti ter je obenem najvernejše zrcalo sočasnih ruskih razmer. V nobenem slovu ni očitnejše izraženo, kaj misli in čuti narod, kakor v ruskem; kdor hoče torej razumeti ruske politične in socialne razmere, mora čitati ruska beletristična dela, ki so najjasnejši odmev ruske duše in misli. Gorkij, Andrejev, Skitalec, Bunin in Čirikov pa niso danes le najodličnejši zastopniki ruske moderne svetovnega slovesa, nego stoje tudi v sprednjih

vrstah ruskih naprednjakov. Dokaz temu, da so bili zadnje mesece drug za drugim v ječi! Slovenci imamo že nekaj prevodov del Tolstega, Turgenjeva in Čehova; žal, da je med njimi le prav malo dobrih! Zato pa je prav, da smo dobili sedaj krasno zbirko vestnih in točno po izvirniku izvršenih prevodov najmlajših ruskih pripovedovalcev, ki niso le po formi moderni, nego so tudi polni pereče aktualnih idej! Zbirki je pridejan 31 str. obsežen informativen u v o d, ki podaja kratko in točno živatopise pisateljev ter označuje literarno delavnost posameznikov, njih glavna dela in njih vodilne ideje. Potem sledijo prevodi: 4 novele Gorkega, po tri črtice Andrejeva in Bunina, obsežna povest Skitalca in noveleta Čirikova. Pridržiš si, da prinesemo o tej aktualni in velezanimivi knjigi daljše poročilo, opozarjamo danes nanjo vsakogar, ki ljubi duhovito čtivo s pripombo, da bo „Ruska moderna“ zadovoljila vsakogar, kajti ruski moderni pisatelji pripovedujejo vseskozi zanimivo, živahno in povsem jasno. Tu ni dekadentnih meglj in moralnega močvirja, ne besedičenja brez zrna, — to je pristna slovanska poezija, polna solnce in gorkote, ki človeka čuteče duše vznáša, navdušuje in mu nudi najlepših vžitkov! Kot novoletno darilo bo torej „Ruska moderna“ vsakomur dobrodošla!

α β.

Ante Beg: Slovensko nemška meja na Štajerskem. Kulturno-zgodovinski in narodopisni doneski. Z zemljepisnim načrtom. Cena 1 K. V Ljubljani 1905. Tiskala „Narodna tiskarna“. Založil Ante Beg. Str. 109. O tej zanimivi in aktualni brošuri, ki kaže, kako vsled terorizma, nasilstva in pa vsled lastne brezbriznosti izgubljajo Slovenci tla na Spod. Štajerskem, izpregovorimo več prihodnjič. Za danes jo priporočamo v resno študiranje! Tu vidimo, kako žalostno resnična je prislovica: Duobus certantibus tertius (t. j. Nemeč!) gaudet.

Ivan Baloh. Črtice: Cena 1 krono. 1905. Samozaložba. Natisnil A. Slatnar v Kamniku. Ne poznam pisatelja. Tudi ne vem, kdo in kaj da je. Domnevam pa, da je duhovnik. Sicer se skrbno skriva za ozadje, dasi to ni lahko pri takem in enakom drobižu, v katerem se nam podajajo slike iz raznobojnega življenja. Težko je že pri opazovanju samem ohraniti popolno objektivnost, še težje pa pri opisovanju, ko človeka kar sili, da bi stopil s svojim lastnim mnenjem, svojo lastno sodbo na dan. Za duhovnika mora biti pa še dvakrat težje, ker marsikaj vidi ali bi vsaj rad videl nekoliko drugače, kakor je v resnici, in je vsled tega v vedni nevarnosti, da zabrede v moralizujočo tendenčnost.

Tej napaki se je naš pisatelj srečno izognil. Ne moralizuje nikjer in tudi tendenčnosti skoraj ni najti. Rekel sem s k o r a j, ker v črtici „Za narod“ je vendar nekaj sličnega, nekaj, kar nas spominja našega vsakdanjega političnega lasanja. In menda ni samo slučaj, da je ravno ta črtica ena najslabših. V njej se namreč pripoveduje med drugim tudi to, da se je neki list norčeval iz kaplana Viktorja in ga surovo opsoval, ker je v svoji propovedi svaril mladino pred ponočevanjem. Vendar ne verjamem, da bi se bil list zaradi svarjenja samega norčeval iz njega, ker bi bil prišel tako z mnenjem svojih naročnikov navskriž, katerih pretežna večina je glede ponočevanja mladine vobče pač približno istih nazorov ko kaplan Viktor. Če se je norčeval, storil je to pač samo zaradi neprimerne oblike, v kateri se je bilo svarilo.

Po tej povesti in po kaki malenkosti tuptam, zlasti pa po črtici „Na razpotju“, katera stoji zbirki na čelu, posnemam, da je pisatelj duhovnik. Vinko v tej povesti, ki nam predstavlja že sicer večkrat opisano, pa vendar, če se zna razpolagati s stvarino, vsekdar pretresljivo sliko, povzročeno po naivnem in stereotipnem mišljenju naših kmečkih

mamic, je pa menda pisatelj sam. In če je, mu je samo čestitati.

Drugače pa, kakor rečeno, stoji prikrit za kulisami in pošilja na pozorišče samo slike, lepo kolorirane in včasih tudi nekoliko karikirane. Sam pa ne stopa na pozorišče. In to je vse hvale vredno. Sicer so prizori, ki se nam kažejo, priprosti, kakor drugače tudi ne more biti. Saj je priprosto tudi življenje, ki se nam slika, življenje našega kmeta in ono našega malomeščana z vsem abderitstvom vred. Pa pisatelj zna tudi iz priproščine napraviti zanimivost. Le oglejmo si, kako to dela! Medtem ko opazuje, ne premišlja, zakaj je tako in ali bi se ne dalo boljše urediti, ampak s a m o o p a z u j e in pri resnih dogodkih se drži resno, pri malenkostnih in smešnih se smeje. In ko rezultat svojega opazovanja izroča papirju, izroča ga zdaj v resni, zdaj v šalji obliki, kakor je pač opisani sceni primerno, vselej pa v lahkem feljtonskem jeziku. Tuptam tudi nekoliko poirotizuje, zlasti dobro se mu je to posrečilo v črtici „Pri maši“, in da se vidi to in ono bolj plastično, se nam ponekod na kratko predoči kontrast. Iz vseh črtic pa veje prisrčen, rekel bi, pristno človekoljubje izražajoč humor, ki se ne ustavi niti pred žitjem in bitjem živali. In prav to, da se življenje premotriva s stališča dobrohotnega humorja, napravlja nam te slike tako prikupne.

Mnogo teh črtic je pač posnetih po resničnem življenju. In kakor so med življenjskimi dogodki eni zanimivi bolj, drugi manj, isto velja tudi o naših črticah. Tudi ni vseh trideset — toliko jih je namreč — enako dobrih. Izmed onih, ki so se manj posrečile, sem že omenil črtico „Za narod“; sem prištevam še „Prevaran“, v kateri povesti se bo marsikdo z menoj vred spodtikal tudi nad nelepno obliko „Jankota“ itd. (m. Janka), nič manj ko v sliki „Vstal je“ nad namenilnikom „izvršit“ itd. (m. izvrševati), nadalje „Brez dela“, „Pijanec“, „Graške goske“; v sličici „Sanje“, ki je sicer vobče prav dobra, so pastirjeve sanje o nezvestobi njegove žene in nje nasledkih psihološki nemogoče.

Vse druge črtice so pa po vsebini in koncepciji dobri, nekateri celo izborni, dasi ne bogve kako duhoviti feljtoni, in nekaj jih je prikladnih tudi za naše šolske čitanke. Zato in pa, ker je čisti i z k u p i č e k n a m e n j e n d r u ž b i s v. C. in M., kakor nam pove listek, ki je priložen zunanje skromno opremljeni knjižici, so vredne dvakratnega priporočila.

Dr. V. Korun.

Dragotin Jesenko. (Doksov). Pesmi. Ta zbirka je izšla pred nedavnim; natisnila jo je brezplačno „Narodna tiskarna“, čisti dobiček — knjiga stane 3 K. — je namenjen osirotelim zapuščenim pesnikom. Knjigo naj si nabavijo tudi tisti, ki jim morda ni toliko za podporo slovenskega slovstva, ki pa imajo srce za človeško bedo. Tisti pa, ki se zanimajo tudi za naše slovstvo, bodo jo tem raje uvrstili med redke zbirke slovenskih poezij, ker jih mora zanimati tudi o s e b a pesnikova. Da bodo osebo pokojnika spoznali, za to je poskrbel urednik zbirke, E. G a n g l, ki je v pri-srčno pisanem uvodu postavil svojemu prijatelju lepo spominčico. Ta uvod zasluži pohvalo zlasti zato, ker se ne spušča predaleč, pa tudi ni kak le suhoparen register življenjskih podatkov; nekoliko idealizovanja pa itak pričakujemo od vsakega takega uvoda.

Neprerečno dajem uredniku prav, da je Jesenkove pesmi i z b i r a l, kajti mnoge so bile le trenoten, kruhoboren plod.

Zdaj, ko pripada Doksov-Jesenko slovstveni z g o d o v i n i, moramo tudi definitivno pribiti: Doksov je pesnik-talent, ki je pisal zelo spretno verze, a do klasične izklesanosti mu je nedostajalo jeklenosti. Mehkočutnost je njegova

prva in zadnja lastnost in tisti strastni izbruhi, o katerih govori Gangl v uvodu, so ne le bolétni, ampak tudi b o l n i upirljaji strpljivega človeka, ki mu včasih poide potrpljenje. Umetniki tega značaja pa so morda zelo spretni v obliki, hitro delavni in plodoviti, a težko pride pri njih do „velikih činov“ in navadno jih življenje prerano ubije, ako se imajo boriti z njim, ali pa jih, ako jim klije zunanja sreča, „izpametuje“ in iztrezni, da umolknejo, izvzemši kako slavnostno priliko.

Slično Doksov. Doksov ni velik pesnik, a je dober pevec, in originalen tvorec, a je spreten delavec in krepkoprsen glasnik, a je resen poročevalec, ni junaški tenor, a zna prav lepo zapeti „pesmico iz srca“.

Njegove ljubimske pesmi? Zveneči verzi, kakor bi jih pobral iz Stritarja, rime Gregorčičeve, misli pa idealno-zaljubljenega mladeniča normalnih 18 let; nič iz „Erotike“, tudi nič vragolije Vojanove, iz Heineja le eden akord, pa tisti nedosežno ljubeč: „Du bist wie eine Blume. . .“ (gl. str. 28: „Tako se zdiš mi čista, tako se zdiš krasna. . .“) In pisoč na str. 21. v edinem sonetu, da se je zaradi ljubice ves „pogolobil“, ne misli s tem nič — hudega. „Z menoj presrečna si lahko, Ko vzamem te na dom ženó“ — to je resen in pošten finale. — V vseh teh pesmih še žubori potockek blaženosti brezskrbnih let, kolikor se o brezskrbnosti sploh more govoriti pri človeku, ki ga je usoda tako nemilo postavila v svet (rojenega v bolnišnici od matere samice, ki je ni nikoli poznal), kakor našega pesnika.

V ostalih pesmih pa že zaslišimo bednega kruhoborca; plemenit je vedno, trpi po Jenkovem načinu in v epskih pesmih se oprijemlje Aškerčeve satire. „Oh, kako težko na sveti brez človeka je živeti“, brez „sočutnega srca“, to zapoje večkrat. Njegov dom, ki si ga je, izpolnivši jedva dvajset let, ustanovil, mu daje edino zatočišče. V srce nam sega pesem „Moja sreča“ (38): „Dom ne hrani moj pokojni svetlega bogastva v sebi; vendar v njem jaz čuvam zaklad... in ta zaklad moj-otrok je vir mi sreče“. — Pesnik, ki vidi v svojem otroku srečo, to je prirčno! Tako čutijo in govore vobče le mamice. . . Mi pa se vprašamo: Kaj je ubogi pesnik čutil potem, ko je imel doma s e d m e r o — sreč, otrok! Koliko je — pesnikov, ki bi ga razumeli? Mlad pesnik pa tolikokrat rodbinski oče, to je redko in nam ga dela še bolj simpatičnega in — zanimivega.

To je treba vedeti, potem razumemo „Resnacijsko“ (64):

„Večnih bojov sem do grla sit.
Več nikakšen me ne vznemiri edikt,
prazen žep ne in ne zakonski konflikt“.

Tako je včasih zavrelo v njem. Se hujše v nastopni (65.) „Sovražnikom“:

„Grešil sem in zato na cesti
poginil naj bi kakor pes“;

toda gnevno jim zabrusi v obraz:

„A vroča ne vzcete vam želja,
da sredi ceste plah bi mrl“.

Pa ne dirne nas ta jeza tako v srce, kakor potrpežljivo obupna: „Moderni suženj“ (78), tužen odmev vse pesnikov bede, bolesten vzklík, ki mu ga izsilijo skrbi zase in za ljube svojce:

„Ti ponosno gledaš z grada,
samopašni bogatin,
jaz pa s svoji mrem od glada,
tvojih rad bi vsaj drobtin!“

Naposled vpraša obupno: psu se na stare dni zažene nekaj kosti, a

„Kdo redil z družino mene,
če telo mi oslabi?“

Že zaradi te kitice kupujte knjigo! Kdo naj redi družino zdaj, ko je njen reditelj že tretje leto v grobu? Ob tej kitici se nam zdi tudi neskončno puhla vsa tista umišljena beda nekaterih mladih pesnikov, ki tako trepetajo in tožijo, če jim telesce le količkaj nagaja. . . Ta kitica res „diha življenje“ — trivialna fraza! — življenje deveterih bitij!

Ne verjeli bi, da je Doksov zmogel tudi kako šaljivo, a stalni sodrtnik „Brusa“ je moral imeti tudi to žilico in jo je res imel. Pa njegova šala je pikra: prim. imenitno „Neljubo motenje“ (84).

Beda je zlomila pesniku življensko enerzijo: preveč se je naposled udajal vinu in preveč je tudi opeval vince (48): „Za čašo vinca rujnega pošten kristjan življenje da“, a sam nam pravi, da je v vinu iskal le „utehe, omame“ (54).

Zadnja tolažba mu je bila smrt in njej je zapel svojo najlepšo pesem (61), svojo najboljšo — prigodnico, ki zaslúži, da jo sprejmemo v kanon slovenskih klasičnih pesnitev:

„Oh, prizanašaj srečnikom na sveti,
trpinom daj umreti! . . .
A čuj, kaj duša moja prosi:
ko vzorov mojih žar zbledi,
ki mi zlati življenja dni,
tedaj me, smrt, pokosi!“

In kruta smrt ga je milostno uslišala!

Dr. Jos. Tominšek.

Bogumil Vošnjak: Na razsvitu. Ruske študije.

V Ljubljani 1906. Založil L. Schwentner. Natisnila Narodna tiskarna. Str. V+396. Cena broširanim 4 krone, vezanim 5 kron 50 vin. — Ko je bil izdal gospod Bogumil Vošnjak svoje „Zapiske mladega potnika“, sem poročal o njih v „Ljubljanskem Zvonu“. Prerokoval sem, da imamo od avtorja še veliko dobrega pričakovati, ker je izobražen, resen mož, ki ne potuje samo za kratek čas in za zabavo, nego ki zbira svoje vtiske, da bi koristil svojim rojakom. Rekel sem tudi takrat, da je mladi pisatelj v srečnem položaju, da lahko potuje počasi, da se lahko pomudi tu in tam kakor dolgo hoče, ker ga nervus rerum ne goni nikamor.

Bogumil Vošnjak je zaveden Slovan in zato ga je mikalo ogledati si Rusijo, v kateri prebiva nad 85 milijonov naših bratov po plemenu in jeziku. Katerega Slovana ne bi zanimalo, videti Rusijo? Slovenci nismo najzadnji med Slovani, ki smo se že od nekdaj zanimali za veliko slovansko državo. Herberstein in Križanič, ki sta prva opisala Rusijo, sta napol naša. Dr. Celestin je bil izdal znamenito monografijo: „Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft“. Dr. Matija Murko je objavil svoj čas v „Ljubljanskem Zvonu“ prezanimive črtice: „V provinciji na Ruskem“, s katerimi se je bil nemalo zameril tistim idealnim rojakom, ki so gledali Rusijo v nekaki lažnjivi rožnati luči. Dr. Gvidon Srnc je bil napisal pred par leti v „Slovenskem Narodu“ celo vrsto feljtonov s svojega potovanja po Ruskem. Dr. Ivan Prijatelj je napisal iz literarnega in umetniškega sveta ruskega več tehničnih člankov, ko je kot štipendijat naučnega ministerstva proučeval duševno življenje na Ruskem. No, in tudi pisec teh vrst je bil podal v „Ljublj. Zvonu“ s svojega dvakratnega izleta na Rusko l. 1903 nekaj momentnih snimkov od Petrograda do Tiflisa. V „Planinskem vestniku“ pa je objavil lani Petruška (I. Peterlin) svoje romantične izlete po kavkaških gorah. . .

Bogumil Vošnjak je potoval po Rusiji pred dvema letoma kot privatnik z ednim namenom, da študira ruske razmere. Potoval je tam več mesecev in plod tega potovanja je lepa knjiga, ki dela avtorju in naši literaturi veliko čast. Smelo trdim, če bi bil Vošnjak napisal svoje „Ruske študije“ tudi v nemškem jeziku, bi vzbudile v nemški literaturi pozornost, čeprav imajo Nemci vse polno raznovrstnih in izvrstnih monografij o Rusiji. Da je napisal svoje študije v svojem maternem jeziku, to priča, da so mu njegovi rojaki najbližji in da s svojim peresom ni iskal velikega svojega dobička...

Prečital sem knjigo z velikim zanimanjem, saj sem takorekoč v duhu še enkrat potoval z avtorjem po nekaterih znanih mi mestih. In kdor je gledal z zvonika „Ivana Velikega“ v Kremlju ali z „Vrabcjih hribov“ matuško Moskvo, ta je ne pozabi vse žive dni; kdor se je sprehajal po bregovih ulicah v Kijevu, temu se vtisne romantična lega Vladimirovega mesta ob Dnjepru za zmerom v spomin; in kdor se je vozil na ruskih parobrodih po Črnem morju in kdor je videl Gruzijo in je potoval črez Kavkaz, ta prišteva take izlete med najlepše dni v svojem življenju... Pa to so osebni spomini. Hotel sem poročati o Vošnjakovi knjigi in njeni važnosti v naši potopisni literaturi.

Pomen Vošnjakovih „Ruskih študij“ bi jaz označil tako: Kdor jih pozorno prečita, dobiv občnih obrisih objektivno in resnično sliko ruskih razmer. Avtor se je, sam precej dobro podkovan v literaturi o Rusiji, potrudil na vsakem polju javnega življenja pogledati kolikor mogoče globoko. Ker se mu ni mudilo domov, je porabil vestno ves čas za študiranje vseh slojev ruske družbe, kamorkoli je imel pristop z raznimi priporočili.

Dasi je še mlad stud. juris, je zelo samozavesten. V obeh prestolnicah obiskuje in interviewa, kakor kak dopisnik kakega svetovnega časnika, ruske državnike, žurnaliste, generale in diplomate same, da bi izvedel njih mnenje o tem in onem vprašanju. Mladega Slovenca sprejemajo: grof Ignatjev, Budilovič, Sabler, Kulakovskij in v Jasni Poljani sam grof Lev Nikolajevič Tolstoj. Tak pogum našega rojaka nam gotovo ne škodi, nego še koristi, ker so dotične osebe izvedele tudi marsikaj o nas.

V prestolnicah občuje z vladnimi osebami in s svobodnomislečo, reform željno inteligenco. Iz rezidenc potuje v provincijo in je gost raznih pomješčikov, katerih življenje proučuje. Od pomješčikov (vlastelinov) gre med mužike (kmete), da si ogleda tudi njihove razmere. Na „Hitrem rynku“ v Moskvi študira „bivše ljudi“, bosjake, te nesrečne drože ruskega naroda, ki nam jih riše Gorkij v svoji dramatični sliki „Na dnu“. Ukaželjni Bogumil Vošnjak se giblje v salonih po parketu, na soarjah in veselicah ruske gospode, pa se udeležuje tudi delavskih shodov. Čitatelj vidi, da je hotel pisatelj vse sam videti, sam slišati ter si tako ustvariti svojo sodbo, svoje mnenje. In njegove dedukcije so logične, smele, samozavestne. Tu pa tam se čuti avtorjeva beseda kakor teza kakega vseučiliškega profesorja. Včasih je pisateljevo mnenje skoro dogmatično, apodiktično. Vendar se zaveda, da se je lahko motil v kaki sodbi, v kaki prenapetosti trditvi. „Pisati o Rusiji ni lahka stvar. Nihče si naj ne domišlja, da razume ruske dogodke in da pozna ruske ljudi, tudi ako se je pošteno trudil vglobiti se v rusko dušo in misel.“ Tako piše Vošnjak v predgovoru. To priznanje nam ugaja. Pisati o tako veliki državi, kakoršna je Rusija, o tako velikem narodu, kakršen je narod ruski, res ni lahko Slovincu, čigar zgodovina, čigar „sreda“, v kateri živi, je tako različna od ruske!

Priznati pa se mora Vošnjaku, da je v svoji znameniti in lepi knjigi iskal samo resnice. Nikjer ne olepšava, kjer

ni kaj olepšavati; nikjer ne graja brez povoda. Za vse ima odprte oči. Nobeden pojav mu ne uide. Kdor študira značaj kakega naroda, razmere kake dežele temeljito, temu ne sme biti nič postransko, malenkostno. Vsak moment iz življenja je kamenček k mozaični sliki dotičnega naroda, dotične dežele.

Gospod Vošnjak je vsestransko izobražen mož. Zanima ga vse. Zanima ga znanost, književnost, umetnost, trgovina, industrija, obrt in poljedelstvo. Ko stopi v veličastno katedralo sv. Vladimira v Kijevu, ki je tudi meni tako ugajala zaradi prekrasnih slik, občuduje dela ruskih slikarjev, ki so se ovekovečili v tem svetišču. S finim okusom in z estetičnim čutom analizuje posamezne umotvore Vasnecove. V Tretjakovskega galeriji v Moskvi se mudi dolgo ter dobro karakterizuje rusko upodabljajočo umetnost. Vošnjak vidi in čuti tudi prirodne lepote ruske zemlje. In kadar ga objame čar ruske stee ali poezija tihih ruskih rek in brezovih gozdov, dá celó duška svoji lirski dušni ubranosti. Ali skozi vso knjigo se vije kakor rudeča nit pisateljevo zanimanje za gospodarska vprašanja. Poglavje o ruskem „miru“, nekoliko podobnem jugoslovanski že izumrli „zadrugi“ ter o arteli sta jako poučni. Slovenskim ekonomom, t. j. ljudem, ki se pečajo z narodno-gospodarskimi problemi, ne morem dovolj priporočiti Vošnjakovih študij o „miru“ in „arteli“. Artel bi bil tudi za nas aktualnega pomena. Vošnjak je praktičen človek, ki je globoko prepričan, da je prvi pogoj uspešni narodni politiki — solidna gospodarska podlaga. Že stari Herodot trdi: „Δὲ δὲ κρημμάτων καὶ ἔνδω τοῦτον οὐδὲν ἔστι, δόναται γενέσθαι.“ Solidno gospodarsko podlago pa ustvarja samo delo. In zato je rusko ljudstvo tako zaostalo, ker ga nihče ni navajal k vztrajnemu delu. Samo na gospodarski podlagi se more graditi poslopje kulture z vsem, kar spada k njej. Kulturnemu problemu posvečuje Vošnjak veliko strani svoje knjige. Veseli ga self-made-man Sitin, ki si je s svojimi dlanmi ustvaril veliko tovarno tiskarno, iz katere izhaja nebroj poučnih in lepih knjig za ljudstvo. Pohvalno omenja svečenika Petrova, ki se trudi za prosveto svojih rojakov. Dobro karakterizuje rusko „oblomovščino“, ki je zakrivila toliko zamud. Tudi med nami živi, žal, dosti Oblomovljevih tovarišev in to celo med političnimi prvaki in „voditelji“...

V ruski administraciji je Vošnjak dobro verziran. Brezobzirno odkriva njene napake.

Važna so poglavja o zemstvu, o katerem imajo pri nas še zelo nejasne pojme; takisto so zanimivi članki: „Dvorjani in kupci“, „Dvorjansko gnezdo“, „Misli o vojni“, „Država in inteligenca“, paralela med Rusijo in Ameriko, „Ruski nacionalizem“ i. dr. Jako lep je članek o Malorusih; škoda, da ni obširnejši!

Kam zaide lahko filozof, ki se ne drži realnih tal, se vidi iz pogovora s Tolstim. Kakor je Tolstoj velik kot umetnik, tako je majhen kot „filozof“. Zmerom in zmerom sklicevati se na evangelj, je naivno! Med dobo, v kateri je nastal evangelj in pa med današnjim časom leži 2000 let kulturnega razvoja. Kar je bilo še dobro za primitivne razmere barskega orienta, to ne more več biti v celoti merodajno za nas, ki živimo pod drugačnim podnebjem, ki smo drugačne rase itd. Tolstega nazoni o državi in narodnosti so absurdni... Kaj more tudi pametnega izmisliti mož, ki stoji samo na verskem stališču?...

Vošnjak vidi tudi Ruse v vedni odvisnosti od zemlje, na kateri živijo. Marsikak socialni in kulturni pojav si razlaga iz te notranje zveze med človekom in krajem, kjer biva. Znano je, da je to resnico povdarjal posebno Richter v svoji geografiji.

Vošnjak je odločen zapadnjak in naprednjak. Navdušenje za politično, socialno, narodno in duševno svobodo je tista luč, ki dobrodejno razsvetljuje vse strani njegove knjige. Krivo sodijo tisti ljudje, ki pravijo, da konstitucionalizem za Rusijo ni „primeren“, češ, da Rusija še ni zrela za ustavno življenje. Japonska pa je bila zrela? In kje naj se človek nauči plavati, če ne v vodi? Jaz sem tako v „Ruski antologiji“ kakor v svojem potopisu o Rusiji prerokoval, da zasvita tudi Rusom dan politične svobode. In car Nikolaj je podpisal konstitucijo. Ko se je pred 6 leti mudil v Ljubljani knez Galicyn (Muravljn), sem mu odkrito povedal, da dobi Rusija parlament. Knez je zagovarjal absolutizem in mi je precej zameril mojo izjavo . . .

Kaj naj končno rečem še o formalni strani Vošnjakove knjige? Vošnjak ni beletrist, to se pravi, on ni umetnik, saj njegova knjiga ni roman ali kake druge vrste pesnitev . . . Vošnjakov jezik je pravilen, njegov slog jedrnat in popolnoma prikladen snovi, ki se nagiblje seveda bolj znanosti nego leposlovju. V kratkih, jasnih, lapidarnih stavkih izraža svoje vtiske, misli in nazore. Kdor jasno misli, tudi jasno govori. V karakterizovanju oseb in situacij je mojster. Sploh kažejo „Ruske študije“ velik napredek proti „Zapiskom mladega potnika“.

Samo nekatere malenkosti naj popravim! Naše jugoslovansko narečje ni trdo, kakor trdi Vošnjak na str. 1. Nepravilnega „bom“ bardiranja naj se vbodoče popolnoma ogiblje. Perfektivni glagoli imajo že v sedanjikovi obliki pomen futura. Na str. 5. mora stati pač bajka namesto basni. Namesto: „govori se“ je bolj slovensko reči: „pravijo“. Voz ima z meti, ne peresa. Slovenski kmet pravi vsaj na štajerskem g njat, nikdar šunka. Trg je s travo porasel, ne: porašen, ker je glagol rasti intransitiven. Pravilno je: Tretjakóvskih (ali Tretjakóvskega) galerija, ne pa: Tretjakovska galerija. Iščem dela, ne delo. Glagol nuditi se je posebno našim žurnalistom močno prikupil. Meni bolj ugaja iterativna oblika: ponujati, ali pa se stavek kako drugače zasukne. Blizu zahteva genitiv, ne akuzativ, torej: blizu reke (str. 259.). Na str. 283. je menda pomotoma tiskano verst namesto versta (верста). Lepše in boljše je o betati nego „obljubljati“ (!). Slovenci si nogavice in vso obutele ob uva mo, ne pa nadevamo. (Str. 294.) Azijat, ne Aziat. Usnjat, ne usnast. — Visokoprevoshoditeljstvo, ne: visokoprevoshoditelstvo. Avtor piše ruske izraze in nekatera imena na fonetiški način, (n. pr. pamješčik, hazjain, ničevó, samavar, bazar i. t. d.), zato se čudim, da piše dosledno: Kiev, namesto Kijev. Rusi pišejo seveda: Киев, ker je ruski e = je in izgovarja se: Kijev! Po fonetičnih pravilih bi moral avtor pisati tudi Maskvá, ker se Москва tako izgovarja. Sicer pa sam vem, kako težko je človek dosleden, kadar piše ruske besede v naši abecedi. Ruska beseda „ničevó“ (= ничего) mora imeti akcent, da je čitatelj ne zamenja s slovenskimi ničevó. Stvarnih popravkov bi vsaj jaz ne mogel navesti. Samo ruske narodne krčme, takozvane „traktirje“ (трактиръ) moram zagovarjati. Jaz sem tako v Peterburgu kakor v Moskvi obojeval in večerjal v ruskih traktirjih, ki so bili popolnoma snažni in hrana v njih je bila dobra. Cene pa niso bile pretirane.

Najkompetentnejšo sodbo bi mogel o Vošnjakovi knjigi izreči seveda samo kak Rus. Za nas je Vošnjakova knjiga važna. Vsak slovenski izobraženec bi jo moral imeti na svoji mizi in jo tudi čitati, saj je naravnost aktualna. Ruski narod se bori sedaj za svobodo. Dne 27. maja lanskega leta v pomorski bitki v korejski ožini pri otoku Tsušimi ni bil premagan ruski narod, pač pa ruska absolutistična vlada. Šintoistiški in buddhistiški pa konstitucionalni, moderni in na-

predni Japan je tega dne porazil krščansko pa despotiško reakcionarno staro Rusijo. Ojamovi in Togovi topovi so predramili ruski narod, katerega niso mogli vzbuditi svobodomiselnih ruski pesniki in pisatelji. In ta dolgo tlačen bratovski naš bogato nadarjeni narod ruski zahteva z orožjem v rokah svojih pravic. Samodržcu je že izsilil iz rok konstitucijo. A ker se nekateri stebri starega režima še niso podrli in se tudi ne morejo podreti kar čez noč, zato se boji ruski narod, da bi stara despotična vlada oživila in zato še divja tam prevrat in se gradijo po ulicah barikade. Ne samo Francozi in drugi zapadni narodi, tudi Slovani in celo Rusi znajo postavljati barikade, če pride najhujša sila. Ne more nam biti vseeno, kaj se izvali tam iz revolucije, kakršne svet še ni videl. Kajti samo s v o b o d e n ruski narod more biti drugim Slovanom močna moralna zaslomba.

Ovitek Vošnjakovi knjigi je narisal v ruskem slogu mladi naš umetnik Maksim Gaspari. Knjiga ima torej tudi jako okusno in moderno zunanjo obliko, saj se trudi Schwentner pri vsaki svoji novi knjigi, kako bi ji dal prikupno individualno lice.

A. Aškerc.

„Slovenska Matica“. Iz zapisnika 140. odborove seje dne 23. oktobra 1905 prinašamo naknadno sledeče zanimive podatke. „Jugoslovanski akademiji v Zagrebu“ se je za podarjenih 158 knjig izrekla pismena zahvala; istotako izreka odbor zahvalo prof. dr. Ilešiču za posredovanje pri tem darilu. Sklene se uredništvom domačih dnevnikov in ostalih časopisov in pa vnanjih časopisov, če se za to oglase, pošiljati izpiske iz odborovih sej. Na znanje se vzame, da se je pisatelj Šandor Gjalski društvu v laskavem pismu zahvalil za izvolitev častnim udom. Na ogled so zapisniki knjižnega odseka z dne 28. junija, 29. septembra in 20. oktobra, odseka za bodoči knjižni program z dne 3. in 18. julija, odseka za dr. Costovo ustanovo z dne 26. junija in agitacijskega odseka z dne 24. julija in končno sklepanje o dr. Costovi ustanovi se zaradi novih poizvedb preloži na prihodnjo sejo. Sprejme se več nasvetov agitacijskega odseka, merečih na povzdigo društvenega ugleda ter na pridobitev večjega števila udov. Na znanje se vzame, da si je knjižni odsek odbral za načelnika ravnatelja Šubica. Pododsek za bodoči knjižni program je svojo nalogo že rešil. Sedaj se s programom peča knjižni odsek, ki ga potem predloži odboru in nato objavi v časopisih. Odobri se knjižni program za l. 1906. Matica namerava izdati: 1.) Zbornik za leto 1906. Zvezek VII.; urednik L. Pintar. 2.) Letopis za l. 1906. 3.) Jos. Apih: Začetek osvojenja slov. kmeta. 4.) dr. K. Štrekelj: Slov. narodne pesmi. 10. snopič. 5.) Tolstoj - Minka Govékar: Moč teme. (III. zvezek cikla „Iz svetovne književnosti“). 6.) dr. J. Vošnjak: Spomini. II. del. 7.) Knezove knjižnice XIII. zvezek. Na znanje se vzame, da „Hrvaška Matica“ v zadevi knjižne zveze s „Slovensko Matico“ ni še nič definitivnega ukrenila. V odsek, ki se mu poveri evidencija te zadeve, so bili voljeni odborniki Fr. Govékar, dr. Fr. Ilešič, R. Perušek in A. Terstenjak. Izvoli se odsek treh odbornikov (gg. Milčinski, Turk in dr. Ušeničnik), ki naj bi pregledali pravila in opravični red ter odboru predložili eventualno potrebne izpremembe. Novo poverjenišvo se je osnovalo za Št. Vid pri Vipavi. Nove poverjenike so dobili: Izlake, Ribnica, Laški trg, Zagreb, Št. Ilj pri Slov. gradu, Idrija, Pazin, Grabštanj; imajo jih pa dobiti Žabnice, Dobropolje, Jarenina, Radeče, Polhov gradec in Ljutomer. Tudi v zadnji dobi je „Slovenska Matica“ podarila več knjig in prejela zanje zahvale. Knjižnici je priraslo od zadnje seje 226 knjig, zvezkov, časopisov in atlantov; največ hrvaških, večinoma vse vsled knjižne zveze. Za leto je plačalo udnino 1897 članov; od

zadnje seje je društvu pristopilo 147 članov nanovo ali pa vnovič.

„Slovenska Matica“ in tehniški slovar. Enajst let je tega, kar je bil zdaj v Ameriki živeči slovenski arhitekt Ivan Jager vzbudil v „Klubu slovenskih arhitektov na Dunaju“ zanimanje za prepotrebni slovenski tehniški slovar. Na podporo iz domovine se ni bilo zanašati, ker se je takratna slovenska javnost bore malo brigala za tehniški napredek in je prav tako malo pojmla vpliv moderne tehnike na gmotni in kulturni razvoj vsakega naroda, kakor ga pojmi še danes. — Zato je bil „Klub slovenskih tehnikov na Dunaju“ začel, sam nase oprt, s pripravljanim delom za izdajo „Nemško-slovenskega tehniškega slovarja.“ Ideja je bila dobra in zdrava in je našla navdušenih delavcev med „klubovimi“ člani. Toda kaj pomaga dobra volja, ako ni predpogojev za uresničenje katerekoli še tako važne in imenitne ideje! Glavni predpogoj pri taki stvari pa je denar in prav vsled pomanjkanja gmotnih sredstev je „Klub slovenskih tehnikov“ obstojal čisto samo po imenu in posledica tega je bila, da je navdušenje za slovar počasi ginevalo. Poleg tega pa tedanja učeča se tehniška mladina ni imela še pravega pogleda v obširno tehniško prakso, kar je izdatno oviralo pričetno delo. Da pa se je delo sploh ustavilo ter nabrano gradivo poizgubilo, temu je kriva nemila usoda slovenskih umetnikov, ki ni prizanesla tudi g. arhitektu Jageru, ampak ga je poginjala v daljnji tuji svet za kruhom, ki ga Slovenci najrajši režemo — tujcu.

In tako moramo biti odboru „Slovenske Matice“ prav hvaležni, da je misel o izdaji „Nemško-slovenskega tehniškega slovarja“ sprejel v svoj program in s tem dokazal, da mu je napredek slovenskega naroda v resnici pri srcu. Ne da bi napredovali tudi na tehniškem polju, na pravi napredek sploh misliti ne smemo; za tehniški napredek našega naroda pa je tehniški slovar eden poglavitnih predpogojev.

Kakor posnemamo iz „Matičinega“ poročila, se je v svrhu izdanja „Nemško-slovenskega tehniškega slovarja“ ustanovil v „Slov. Matici“ pod načelstvom ravnatelja Šubica poseben odsek, v katerem so Matičini odborniki: ravnatelj Senekovič, profesorji Bartel, dr. Ilešič in Pleteršnik ter inženier Turk. Odseku pa so pristopili tudi v praksi stoječi tehniki in sicer: stavbni svetnik Klinar, nadinženier Sbrizaj in inženierji Förster, Prelovšek, Skabernè in Zajec. Obrtniška zbornica pa je zastopana po svojem tajniku dru. Murniku. — Odsek deluje prav marljivo. Dozdaj je imel že pet sej in je izvršil razna pripravljalna in poizvedovalna dela. Do prihodnjega poletja bo po strokovnjakih ekscerpiran Wolf-Pleteršnikov slovar in potem se bo nabrano gradivo uredilo in pregledalo ter končno izpopolnilo s tehničnimi pojmi iz slovarjev drugih slovanskih narečij.

Zbrano gradivo se bo moralo vsekakor razdeliti in pregledati po tehniških strokah, za kar bo seveda težko dobiti dovolj potrebnih strokovnjakov iz posameznih strok. V odseku za izdajo tehniškega slovarja sta dozdej po tehniških-strokovnjakih zastopani namreč samo dve tehniški stroki in sicer inženierska in kemična. V njem pogrešamo torej inženier-mehanikov, arhitektov, potem gorskih, plavilnih in kulturnih inženierjev. Treba se bo torej obrniti tudi do izven domovine živečih slovenskih zastopnikov iz omenjenih tehniških strok, ker bo sicer delo enostransko in nepopolno. To pa se mora zgoditi kmalu, da se delo ne zavleče in da se zbere tudi iz teh strok potrebno nemško besedje, kakor sta ga dozdej zbrala inženierja Turk in

Skabernè, prvi za kemično, drugi pa za inženiersko stroko. Tozadevni nemški tehniški in posebno tehnološki slovarji pa ne zadostujejo našim potrebam. Sicer se mora zbrati in sestaviti vse nemško besedje iz posameznih tehniških strok že zaradi pregleda, ker se sicer lahko zgodi, da izostanejo v slovarju najpotrebnejši tehniški pojmi.

Kakor čujemo, se zanimajo za to naše kulturno delo tudi drugi Slovani, sosebno pa bratje Čehi. Tako sta odseku „Društvo čeških inženierjev in arhitektov“ ter „Društvo čeških železniških uradnikov“ v Pragi z nasveti in svojimi publikacijami na uslugo. A tudi domačini krepko podpirajo odsek. Poslanega je namreč že mnogo porabnega gradiva. Pričakovati je, da bodo tudi domači obrtniki in industrijalci storili svojo dolžnost ter dali odseku vsaj svoje cenike (kataloge) na razpolago.

Delo je sicer jako široko zasnovano, a je v dobrih in delavnih rokah in vsled tega je mnogo upanja, da dobimo v doglednem času tako popoln tehniški slovar, kakor ga še nimamo Slovani vobče. — Navodilo, kako je nabirati pojme tehniške vsebine, se dobiva v društveni pisarni „Slovenske Matice“, kamor se je obračati tudi za druga tozadevna pojasnila.

x + y.

Dijaške „Vaje“ l. 1854/55. Petdeset let je minulo, odkar sta zapuščala ljubljansko gimnazijo poleg drugih osmošolca Erjavec in Jenko. Prvi se je potem s spretno roko lotil realnega sveta, ki je bil Slovencu tuj, drugi pa se je z jako voljo obrnil k „zastavi Slave“. Za pisateljsko delovanje ju je bila pripravila že osma šola. Z Brilom, Mandelcem, Tuškom in Zarnikom sta se v osmi šoli (1854/55) združila v dijaški literaren klub, ki je spisoval „Vaje“; v teh „Vajah“ je bil zasnovan poznejši „Glasnik“ in s tem prvi trajnejši slovenski leposlovni list. Zato zaslužijo „Vaje“, da se jih po preteku 50 let spominjamo. Ali se je kje ohranil kateri izvod?

Dr. Fran Ilešič.

„Društvo sv. Jeronima“ v Zagrebu je izdalo za l. 1906 svoje knjige. Iz koledarja in letopisa društva Danica posnemamo, da ima društvo — čegar namen je sličen namenu slovenske družbe sv. Mohorja — 16.328 članov. Dasi pa tudi temu društvu načelujejo duhovniki, ne izdaja niti molitvenikov niti pridig ali nepotrebnih dolgovoznih razlag, nego se izdajajo le poučne in praktične knjige ter mnogo leposlovja. Tako je izdalo društvo lani zgodovinsko povest „Za krst častni in slobodu zlatnu“, Pripovijesti iz hrvatske povijesti in „Pčelarenje s pokretnim sačem“; letos pa poleg „Danice“ lepo ilustrovani poučni knjigi: „Voće“ (sadje), spisal Ivan pl. Radić in „Astronomija ili nauka o zvijezdama“, spisal N. Lockyer, prevel dr. M. Šenoa, dalje „Ruske narodne pripovijetke“, prevel M. Divković in povest „Dobar je Bog“ iz peresa Stjepana Erakovića. Ta povest ima zdravo tendenco, odvracati hrvatske seljake od izseljevanja v Ameriko; zato jo moremo le hvaliti; zlasti še, ker je pisana ob vsej preprosti dikciji prav spretno in gladko. Tudi ruske pripovedke se čitajo zanimivo in lepo. Radi bi jih imeli v slovenskem prevodu! Knjiga o zvezdah je pisana prav popularno in občeizanimivo; motijo le številke pred vsakim odstavčičem in cel kup §§. Ti znaki priprostega čitatelja le plašijo in motijo. Delce ima več razjasnjujočih slik. Največja in najlepša, pa tudi najkoristnejša knjiga pa je delo „Voće“, ki ga je spisal profesor na kr. višjem gospodarskem učilišču v Križevcu, Iv. pl. Radić. Izborna delo ima več velikih in prav lepih slik ter je tiskano na čednem papirju z novimi črkami. Knjiga ima postati šolska knjiga na hrvat. gospodarskih šolah, kjer bo nedvomno prav dobro vršila svoj namen. Tudi takega dela bi si želeli za družbo sv. Mohorja! Koledar „D a-

nica* prinaša poleg običajnega teksta kratke životopise, poučne člančice (o gospodarstvu, šolstvu, zdravilstvu, pošti i. dr.) kratke, večinoma humoristične povesti, par pesnic in popis Zagreba in Velehrada. Kot dodatek prinaša inserate in ves popis zaloge knjig L. Hartmana (Stj. Kugli) v Zagrebu. In značilno za tolerantni in napredni duh, ki veje v tem društvu, je pač dejstvo, da se s tem popisom priporočajo narodu najboljše in najmodernejše leposlovne knjige (romani, povesti, pesniški zborniki, drame, spisi za mladež, slovnice, čitanke in slovarji) ter najrazličnejše knjige znanstvene in poučne vsebine. Hrvatski duhovniki pač še niso toli ozkosrčni, kakor večina slovenskih! In to je, kar nas posebno veseli! Naj bi postalo pač tudi v Slovencih kmalu drugače!

—č. r.

Savremenik. Ljetopis društva hrvatskih književnika. Godina I., sv. 1. Zagreb. Tisak C. Albrehta (Maravić i Dečak) 1906. Pretplatu prima knjižara Gjura Trpinca u Zagrebu, Ilica 6. Djaci dobivaju list na po godine za K 5, na čitavu godinu za K 10. Za nedijake 7 K oziroma 14 K. Razveselili smo se tega književnega mesečnika, saj so imeli Hrvatje za svoj najboljši književni list Vydrino „Sielo“, ki ga ureja naša rojakinja, ga. Z. Jelovškova. „Dom in Sviet“ in „Prosvieta“ sta družinska interesantna lista brez višjeliterarnih ambicij. „Savremenik“ pa izdaje društvo hrvat. književnikov ter ga ureja prof. dr. Gj. Šurmin. Vzlic temu ga klerikalni in pravaški listi že besno napadajo. Žalostne so pač kulturne razmere na Hrvatskem! Želimo, da bi bil „Savremenik“ čisto zrcalo hrvatske in sploh slovanske književnosti in umetnosti!

Matica Srbska dolnjelužiška slavi 25letnico svojega obstanka. Ustanovljena je bila l. 1880 pod imenom „Dolno-lužyska Matica Serbska“ z namenom, da izdaja knjige za dolnjelužiške Srbe. Doslej je Matica izdala že okoli 15.000 knjig, ki budé in vzdržujejo v slovanski zavesti narod, ki je davljen in pritiskan od krute in železne roke Nemcev. Le še 52.000 Srhov živi v Dolnji Lužici, a ti se boré za svoj narodni obstanek, kakor levi. Vodijo jih duhovniki in učitelji ki se žrtvujejo zanje kakor resnični mučeniki. Matica izdaja vsako leto le po 2 knjigi v 600 iztiskih.

Květy, največji beletristični časopis češki, pri katerem se združujejo najstarejši češki pisatelji in pesniki, so prinesli v novembrski številki „Tři causerie“ Jaroslava Vrchlickega, katerih prva, „causerie na blédsckém jezerě“, je posvečena slov. pesniku A. Aškercu. Pesem, v kateri je polno krasnih misli o prirodi, poeziji in o umetniku, se konča:

Na Blédu jitra čarokrasné
mi v srdci bude večné plát,
ve vzpomince vždy budu jasné
Tvůj kraj i Tebe objimat.

V istem časopisu izhaja povest Zofke Kveder-Jelovškove „Dřevorubci“ (Drvarji).

„Česki Slovník“. Češka akademija v Pragi pripravlja po vzoru Jungmanovega slovnika, poljskega slovarja Lindeja in francoskega slovarja Littréja „Česki slovník“, ki bode obsegal vse silno bogastvo češkega jezika. V njem bodo obdelane s historičnega in etimološkega gledišča vse češke besede ter se v to svrhu ekscerpirajo tudi najstarejši literarni češki spomeniki ter najstarodavnejši teksti. Delo bode torej ogromno ter za slaviste sploh največje vrednosti. Poleg slovníkov jugoslovanske in ruske akademije bo tudi češki slovník dokazoval bogastvo in krasoto slovanskih jezikov. Na čelu tega gigantskega literarnega podjetja stoje češki učenjaki: vseučiliški profesor slavistike Pastrnek, najodličnejši učenec V. Jagića, slavni leksikograf prof. Kott ter orijentalist Zubaty

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Tekom meseca decembra se je praznoval 150. rojstni dan A. Linharta z dokaj slabo uprizoritvijo „Županove Micike“; pred in za to igro sta se igrali primerni prigradniki iz Linhartovega in Zoisovega življenja. — Dramatizacija Jules Vernovega romana Mihael Strogov „Carjev kurir“ brez opreme in z nedostatom interpretov za nekatere uloge ni ugajala. — Fr. S. Finžgarjev „Divjilovec“ se je uprizoril dovolj dostojno. — Em. Bozděcha veseloigra „Sveta vladar v škripcih“ je znamenito dramsko delo s stališča češke literarne zgodovine; Bozděch je bil odličan dramaturg češkega „Nar. divadla“ ter plodovit in duhovit dramatik, ki je vzel na nebes česke dramatike kakor svetel meteor, a je hipno izginil v temno smrt. Bil je kot pisatelj duhovit učenec duhovitih Francozov, ki pa so danes že prehiteni in pozabljeni. Njegova veseloigra je zaslužila s strani nekaterih naših igralcev več ljubezni! Bozděchu so bili za življenja češki igralci in žurnalisti sovražni; no, blagi mož je mrtev že davno...

Slovenska opera. Kot četrta operna noviteta v tej sezoni na ljubljanskem odru je prišla konec leta Rossinijeva opera. Giachomo Antonio Rossini (rojen 1792 v Pesari, umrl 1868 v Parizu) je bil svoj čas najpopularnejši operni komponist. Z veseljem in slastjo je vse slušalo njegove melodije. Njegova zvezda slave pa je prehitro vzšla in ko je bil šele 37 let star, je šel prostovoljno že v pokoj ter živel poslej v miru dolgo vrsto let le svojim — pastetam, ki si jih je sam izmišljal. Rossini je napisal nebroj oper, ki jih je vse zložil v kratki dobi, a le dve sta se vzdržali do danes na odru in sicer že znani nam „Viljem Tell“ (1829) in „Brivec seviljski“ (1816), katerih zadnja se je proizvajala torej končno po večletnih obljubah tudi v Ljubljani. Glasba je simpatična in lahkega žanra, vseskozi je olepšana in prepletena z lahkokrilo koloraturo. Opera ima v sebi tudi mnogo humorja in nam daje v svoji celoti prav živo sliko laške opere začetka 19. stoletja.

EMANUEL BOZDECH.

„Brivec seviljski“ se mora po svoji naravi izvesti v čvrstem tempu in podati se mora v finih, rekel bi, akvarelskih barvah. Humor, ki tiči v libretu, pa tvori ono na rahlo razburkano gladino osolnčenega jezera, na čegar valih se veselo ziblje živahna pesem vročerknega in brezskrbnega italijanskega srca. Vsega tega na našem odru ni bilo opaziti. Tempo opere je bil dolgočasen. Kakor se je dalo pričakovati od moči, ki niso koloraturni pevci, se je tudi vseskozi izgubila lepota koloratur. Rahli ti pevski okraski so postali pri naših pevcih in pevkah težke verige, ki so ovirale hitrino koraka. A vse to je stvar, ki je popolnoma naravna pri operi naših razmer, vsled česar je odpustljiva. Nepotrebno pa je bilo tudi za Ljubljano, podajati humor na način, ki je običajen pri nedeljsko popoldanskim predstavah. Najmanjša zahteva slovenske publike je pač, da hoče slišati opere toliko umetniško dovršeno, kolikor se da pri naših razmerah doseči. Občinstvo se bo naveličalo posecati opero, ki je bolj podobna tingel-tanglu nego torišču prave umetnosti.

J. F.

† **Miloš Cvetič**, eden izmed prvakov srbskega narodnega pozorišča v Belemgradu in glavni zastopnik srbske zgodovinske drame, je bil 18. decembra t. l. povožen ter je par ur nato umrl. Bil je rojen 1. 1845; že s 16 leti je igral pri potujočih srbskih gledaliških družbah; ter je bil pozneje igralec v Zagrebu in Belemgradu do 1894 l., ko je stopil v pokoj. Njegove drame so stalno na repertoarju srbskih in hrvatskih gledališč; sujete je zajemal iz bogate, neizčrpne zakladnice srbske zgodovine. V „Nemanji“ je prikazal zjedinjeno Srbstvo, v „Lazarju“ srbsko neslogo in slepo srbsko junaštvo, v „Dušan u“ pa je proslavljaj staro srbsko hrabrost in veličino. Zadnja leta je spisoval „Spomine“.

UMETNOST.

Dve sliki Srečka Magoliča. Minoli mesec je imel naš sodelavec S. Magolič razstavljeni v izložbi Drag. Hribarjeve trgovine dve veliki pokrajinski sliki, ki sta pokazali izredno lep napredek tega navdušenega ljubitelja lepe umetnosti in prirode. Prva slika nam predstavlja ribnjak na Rakovniku v večerni zarji. Izredno dobro je pogojena žarka luč zahajajočega solnca, ki zlati vodno globino, v kateri se zrcali hrib, porasel z orumenelim drevjem. Fino prehajajo barve druga v drugo, ter se izlivajo v blagodejno harmonijo. Vidi se na sliki, da je Magolič slikar nagle in spretno roke, ki ume dobro vladati čopič in mu je slikanje smelo ter dosega najfinejše prehode. Na drugi sliki „Prvi sneg“ smo občudovali v prvi vrsti perspektivo; iz slike diha sveža atmosfera. V tožno meglenem ozračju se poetično dvigajo vitke breze, obdane še z žoltimi kronami listja. Barve so lahke in harmonirajo mehko med seboj. Sploh ljubi S. Magolič mirne, v barvah zanimive motive, kjer najde priliko krasno razvrstiti barvne tone ter doseči fine reflekske. Sliki sta našli mnogo zaslužnega priznanja, ker delata kar najsimpatičnejši in elegantno dekorativen vtisk. S. Magolič vztrajno napreduje ter ostaja pri vsej modernosti zvest slovenskemu okusu! Vrlemu slikarju želimo, da najde ne samo svojih občudovateljev, temveč tudi mecenov, ki mu pokupijo iz slovenske narave posnete slike, da okrase ž njimi svoje salone.

Iv. Pr.

NAŠE SLIKE.

Ivan Vavpotič: Cvetica in hrošč. (Umet. priloga.) Pokojni slovenski pesnik Iv. N. Resman je v svoji pesniški zbirki „Moja deca“ objavil tudi tole pesem:

Spomladi na solncu
cvetica je cvela,
opojno vabljivo
je v travi duhtela.

Metuljčki krilati
krog nje so letali,
o sladki ljubezni
so ji šepetali . . .

Pribrenčal pa s hrasta
je hrošč na cvetico —
ponižno je cvetka
sklonila glavico . . .

Metuljčki strahljivi
sfrčali so s trate —
medico poskrkal
hrošč s cvetke je zlate . . .

To simbolično pesem je realiziral naš najizbornejši ilustrator, slikar Ivan Vavpotič. Ženitovanjsko slavlje je zaključeno; — ženin, debeluhast Don Juan brutalnih instinktov in velikega bogastva, ter krasna nevestica v obleki nedolžnosti sta prvič v sijajnem domu, kjer naj se poslej vrši žaloigra njunega zakona. Pravkar odnaša livriran sluga iz salona poročni šopek in nevestin plašč, — ženin in nevesta, ki drži trepetajoča v brezmočni roki svoj deviški venec, ostaneta v tem hipu sama. Kakšne misli rojé po glavi, kakšna čustva polnijo srce mlade blede nevestice? — **Rudolf Valdec: Zmaj Jovan Jovanović.** (Umetn. priloga.) Lani je umrl v 72. letu najslavnejši srbski pesnik, Zmaj Jovan Jovanović, ki je bil velik kot liriki ter ugleden novelist in dramatik. Njegove lirske in humoristične pesmi se odlikujejo z lahkoto stihov in čustvom in z bogastvom jezika; bil je duhovit umetnik ter resničen mojster srbskega sloga. Njegova dela so postala narodna last Srbov in Hrvatov in ni ga popularnejšega lirika, kakor je bil genijalni Zmaj, srbski Heine; humorist po božji milosti. — **Révész: Ljubosumnica.** Bedna zapuščena starikava mati s plašnim otrokom na eni, — mlado dekle na drugi strani: žena in mati — ljubica prešestnica! Slika govori sama jasno. — **Robert Frangeš: Bogoslovje.** Relief najodličnejšega jugoslovanskega kiparja. — **Apoteoza Vuka Stefanovića Karadžića.** Srb Vuk, prijatelj našega Jerneja Kopitarja, je uvel srbski narodni jezik za srbsko književnost ter pokazal vsemu svetu razkošno bogastvo prekrasnih srbskih narodnih pesmi in drugih prostonarodnih umotvorov, uredil je srbsko ortografijo, da ima vsak glas svoj znak, ter je sploh ustvaril Srbom narodno književnost. Bil je pesnik, umetnik in filolog v eni osebi, zato ga je spoštoval celo W. Goethe, ki je prevel nekaj srbskih narodnih pesmi na nemški jezik. Živel je v dobi 1787—1864. Na našej sliki proslavljajo jugoslovanskega Homera-Vuka pesništvo, glasba in slikarstvo, ki so vse vzevale Srbom po zaslugi Vuka in po njegovih večnih delih. — **Ljudevit Kuba: Pred srbsko kočjo.** — **Ljudevit Kuba: V bosenski vasi.** Iz slikarske beležnice češkega slikarja, ki je potoval med bosenskimi Srbi. — **Pavel Rembrandt: Poljski plemič.** Najslavnejši nizozemski slikar, portretist Rembrandt je naslikal nebroj portretov, zlasti svoje matere, sestre, žene Saskije in sebe samega in s temi portreti je dosegel neumrljivo slavo. Naslikal je tudi več Kristovih podob, a najslavnejši ostanejo njegovi portreti. — **Vjeruš Kovaljski: Vesela voznja.** Poljskega slavnega slikarja slika iz poljske vasi pozimi. — **Gornjigrad na Štajerskem.** — **Emanuel Bozdech.**

POPRAVEK.

V naslovu članka g. prof. Jos. Westra v 1. zvezku „Slovana“ čitaj: Kranjske (ne slovenske) končnice in naša folklor.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna

Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.

Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačila, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna petlit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

Laština in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Fran Govčkar v Ljubljani.